

CANTALAUZA

Hóu! l'ome!

**Toulouse
1983**

LO POBLE VIBRE

Boscatièrs, fustièrs e maçons.

Avètz ausit parlar del poble vibre? Sèm boscatièrs, fustièrs e maçons. Boscatièrs, trabalham pels bosques; fustièrs, fasèm de fustas e las aparam; maçons, fasèm de mortier per bastir, e quilham d'ostals...

32

A la Prima, nos metèm a copar d'arbrilhons. Per aquo far, avèm de bravas dents color d'orange, totjorn

asugadas, totiorn en estat e qu'enantissons quand rosègan...

Quand los arbres son tombats, los debitam en barras e barrons qu'amontetam cmpr'aqui pel bosc e que carrejarem al riu pas que quand serà ora de bastir, a la Davalada.

Trabalham aital pendent tota la Prima e una partida de l'estiu. Trabalham de nuèch, aquo va sens dire, que nos fisam pas dels omcs. Dins lo temps, lo poble vibre, cugèrem pcrir pcr la man dels omes, que nos faguèretz, de contunh, una vcrghonhab la gucrra de tren ta mila ans o mai, per vos far dc tc'cas, dc pcrfums, de mantèls, de cotèls, de cisèls... e per ncys manjar, quand nc virava! Ara, coma sèm pas espesses, vos setz virats endacom mai e nos atacatz pas de tot tant, mas... om te sap? Tant mai n'avètz e tant mai ne volètz!

Lo riu.

A la davalada, carrejam tot lo fustam que copèrem enlà, del temps de la Prima. Nos quilham coma vosautres sus las patas de darrièr; nos amontetam los barrons suls braces, contra lo pitral e a tocar del barbot e...fai que tire! cap al riu.

Abans de bastir, començam per barrar lo riu. Per aquo far, nos cal copar d'arbres pro longs e pro grosses e nos adobar per que s'alastren de part en part per atudar lo corrent.

Après aquo, nos acaissam lo braneat e lo carrejam dins l'aiga per lo trelissar coma podèm, entremièg los rols; puèi de pèiras, tot un fum de pèiras d'amontetar contra los rols e pel brancat; puèi lo mortier per assolidar lo barratge.

La tuna.

Quand lo barratge es acabat, cs clins la paissièira novèla que bastissèm la nc>stra tuna. Sus un montet de barrons qu'avèm carrejats entre las dents e assolidats amb de pèiras e de mortier, montam las parets, fasèm las cambras, lo gardamanjar... e cobrissèm tot aquo arr.b una brava copòla.

Dins la copola, de trauquilhons nos fan ofici de tudèls d'acracion. Las dintradas e las sortidas se fan totas de per debàs, dins la ribièira, aquà fa que las cambras de debàs son puslèu umidas, mas las cambras clc dcnaut son plan secas e es aqui que, jorn après jorn, rosc~am l'ivèrn.

Marinièrs vegetarians.

Boscatièrs, fustièrs e maçons, sèm tanben marnièrs que passam força temps clins l'aiga. Aquo rai, sèm plan pus adreches dins lo riu que non pas pels bosques. Avèm una brava coa plata que nos fa ofici de governalh. E las patas de davant, las avèm palmadas: aquo fa que crentam pas degun per la nada.

D'unes creson a tort que nos avidam de peissum. Mas lo peissum, l'agacham pas, nosautres vibres, que nos es pas jamai vengut per gost. Çô que manjam? D'èrba, de raices, de ruscas, de borres... L'ivèrn, quand sèm dins la tuna, tiram sul gardamanjar farnilial, comol de raïces e de ruscas; e esperam que torne la Prima.

Los vibronèls.

Es dins la foscor e la doça calor de la tuna que vi brona la mamà vibre. Tanlèu nascuts, cinc o sièis

vibronèls dubrisson los uèlhs e ... teta que tetaràs! Lo papà e la mamà, cada jorn, arpas e clents, los penchenan menimosament e lor ensenhan a se penchenar un l'autre.

Tre lo jon~ quatren, los vibronels trepan pertot dins la tuna e sabon naclar. Dos meses apres, coma de grands, se rosègan ruscas e raices. Cacla cop que ne vira, se'n van trepar defora, per la tèrra gelada o per la nèu. Mas se per cas quicom menaça, de lor coa batedor, los parents baton l'ai ga: se cal tornar sarrar a tira pôt, cabussar dins l'aiga a la buta-butà, e nada que nadaràs per se tornar reclamar dins la tuna!

Lo coble vibre.

Quand an dos ans, los vibronèls devon partir pus luènh per se ganhar la vida sens los parents. Aquestes demoran ensemble vint ans o mai, fins a la mort, e fan venir, una annada entre outra, una novèla vibronada d'ensenhar plan coma cal, cd~aqui qu'ajan dos ans e d'aqui~que s'enanen eles tanben.

Pacifistas.

A! quantes sèm en Occitania? Un centenat dins Gard, benlèu mai, mas crenètsetz pas amens: sèm pacifis tas nosautres lo poble vibre; e farem pas jamai petar la bomba, que sèm per l'equilibri de totas las bèstias, e adonc per l'equilibri dels omes.

MOISSET PELEGRIN

Un moisset es un moisset! Pas un milan*, pas un astor*, pas una goira*, pas un tartaràs*, pas un esparviér*!

Lo milan a 60 cm. d'envergadura; l'astor, 55; la goira, 53; lo tartaràs, 50; l'esparviér, 33. Ieu, n'ai 45. Sonatz-me moisset pelegrin s'avézt encara paur de vos enganar, mas me prenguéssetz pas per ço que sonatz, vosautres, moisset gris ! Ieu vos preni pas per un piot? Ni mai per una auca? Alara! Milans, astors, goiras, tartarasses, esparviérs e moissets sém cosins, aquo d'aqui'rai, mas i a cosins e cosins!

Ieu, ai lo dessus de l'esquina color de lausa, lo dejos del ventre blanc mirgalhat de negre; una calôta negrenuèch e, de cada part del morre, doas bendas negrosas que me fan ofici de mostacha.

Seus me conflar brica, soi lo pus rapid de totes, que podi davalat, en picat, a 290 quilomètres a l'ora. Sabi ben que ostres avions... Mas ai pas cap de reactor, ieu; ni mai de cables per frenar; ni mai de retrofusadas; ni mai de radars: pas que mon cervél. que o fau tot de mon sicap; e pas que de muscle!

E ara que parlam avions, sabézt que lo sistéma que sonatz, vosautres, retrofrens es pas qu'una imitacion grossièra de ço qu'avém fach de tot temps, nosautres moissets?

Tintainas.

Nos fasém pas dels omes, d'ordinari, que nos agracla pas de plegar l'esquina. Son los omes que, de cops que i a, se fan de nosautres. Lo primiér ome que vegét volar lo primier moisset, setn podia pas consolar de vèser un aucél fort, tan destricat, tan polit, tant adrech... que n'anava coma lo vent, pus rapid que non

pas lo vent... e que davalava del céel coma lo beleg.

Fauta d'èsser capables de navegar coma nosautres dins lo cel, los omes nos amistancéron per nos estudiar. Nos laissérem aprivadar, sens plegar l'esquina, per joc; e sens qu'ttar una minuta d'èsser moissets.

Alara, cacérem pels omes. Del temps dels Trobadors, passérem totes los castéls d'Occitania, que senhorasses e senhoréls nos fasian caçar lo favard. Del temps dels reis, nos faguéron caçar lo bernat pescaire. Ara, pels emirs d'Arabia, caçam l'austarda, del temps que, pels vostres acropòrts, percaçam de bandes d'aucéls, que se venguéssen pas engodofar dins los reactors de vostres avions.

Es coma s'aviàm fach un pacte amb vosautres, los omes: nos atacatz pas, vos atacam pas! E nos plegam, de cops que i a, a las vostras tintainas.

Gulampa? Non!

Mas a ieu, tot aquo me ven pas per gost! Anisarai totjorn pels cingles, pas pels castéls! E caçarai pas que per manjar, pas per joc! E caçarai mai que lo favard, ieu, que m'agradan tanben las agaças, los lebrauds, los ratasses, los gavians, los ratinhols, los esquiròls e tota mena de passerats... Sens comptar las granhòtas e los babaus.

Podi caçar ont que sia: dins lo céel, per tèrra, dins l'aiga, pertot. E m'engani pas gaire, que sabi calcular distàncias e velocitats, incidéncias e refraccions.

A! un autre detalh: podi pas endurar de vèser datir mas rapinas! Las sagni pas, las estofi pas, las estripi pas tanléu arponadas e tanléu mortas! Ni mai las engoli pas sulcop coma de gulampas que i a! Preni lo temps de las plumar, ieu, e de me'n congostar!

La moisseta.

S'ai un conselh a vos donar, vos sarretz pas trop de la moisseta quand a post; ni mai quand coa; ni mai quand los moissets an espelit, ni mai quand venon de deslargar: i laissariàtz un uèlh, benléu dos; e benléu la vida!

Quand la moisseta coa sos quatre o cinc uous, soi ieu que l'avidí. Quand an espelit, soi totjorn ieu qu'avidí la moisseta, mas ai pas encara la permission de me sarrar dels moissetons; es ela que los embuca: l'ainat, d'en primiér, puéi, lo cabdét, puéi los autres, lo racanél totjorn darriér. De 15 jorns, los abandona tant val dire pas una minuta. Pus tard, e pendent quatre o cinc meses, aurai lo drech de la sostar per los avidar, per los ensenhar, mas es totjorn ela, la moisseta, que ten l'ostal, pas ieu!

A propaus, o sabétz que moisset vol dire cort aurelhat ?

GRALHA

Porti de eauças, ieu!

Soi una gralha. Me prenguèssetz pas per un gorpates de 62 cm.*, ni per un gorp de 45, ni mai per un gralhon.

Coma lo gorp, ai 45 cm., mas lo gorp es negre nuèeh de las patas al bèc; ieu, la gralha, soi negra tanben, mas d'un negre rojos; e lo meu bèc es blancos; e pus fin; e soi plan pus destricada que non pas lo gorp! De mai, porti de cauças, eu! Lo gorp ne porta pas!

En corbièiras.

Los gorpates e los gorps vivon en eobles separats; non pas que nosautras gralhas vivèm en corbièiras de dètz a vint cobles. E de cops que i a, aquelas corbièiras comptan quatre o cinc cents cobles o mai.

Aquel comportament social fa que sèm mal vistus, que vosautres los omes avètz totjorn paur de qualque invasion: lo perilh negre, lo perilh jaune, lo perilh rog ..

Tant que los negres, dins las vostras vilas, èran pas qu'un manat perdot dins la massa, fagueretz pas de segregacion; mas quand foguèron tot un fum...

Aquo fa que, nosautras gralhas, sem descriaclas! e segregadas! e secutadas!

Eutanasia.

Quand una gralha ven malautissa, las que scm en bona santat, tenèm conselh entre nosautras e clisputam per saber que far:

- Avètz remarcat consí la vesina...
- E òc! N'ie demandí plan çò qu'aurà trapat?
- Quicòm de grèu, mai que probable!
- A pas ges de vam! S'es una decèsa.
- La traparem totas!
- Ne patirem totas!
- Ne perirem totas!
- Nos cal far quicòm!

Lo nis.

Per sason, nos apariam per anisar. La gralha mascle se fa lo carreg e bastis; la gralha feme que sap pas bastir, fa manobra. E quand disi fa manobra, es per la descriclar pas; deuriai dire puslèu fa gafet, mas o dirai pas.

Sabètz ço que fa, quand ieu, gralha mascle, bastissi la primièira sisa, la pos importanta? O me fa tot mal anar!

Vol mudar una broqueta d'aquí'alà; ieu, per l'enfoscar pas, fau pas mina de res; ela, torna levar la broqueta qu'aviai plan clavada entre las forcas del forcat, la vol plaçar endacom mai, pfft! escampada pel sol, la broqueta, qu'èra trop cortina per demorar aquí' ont l'a mesa! Ieu torni quèrre la broqueta, la torni clavar; ela la me torna pas mudar? Te farian secar, las femnas, quand volon far trabalh de mascle! Me passaria pas per idèa de poner, a ieu! Alara!

A força de maganhar, avèm assolidada la primièira sisa: ara, consi que sian, las broquetas, aquo i fa pas un força; las autras sisas son lèu pausadas. Alara, la feme, pas ieu, fa cinc uous. Ela, pas ieu, coa sos uous; e soi ieu tot sol que l'avidí. E l'avidarai encara dètz jorns de mai, tant que se decidirà pas a quitar lo nis, e l'avidariai tota la vida, se o calia: ieu trobi aquo plan normal; aquo fa partida de mon trabalh.

Banh de formigas.

Quand a passat un mes al nis, sens bolegar, es claufida de pesolhs, la feme. Li cal un brave banh de formigas. Li ensenhi donc una formiguièira. I se va pausar dessus, alas desplegadas... Las formigas formiguejan, formiguejan, li formiguejan per tot lo cors... Ela, s'espalhassa, s'espalhassa encara que mai per la formiguièira, s'espelofis, s'espelofis, s'espelofis... Las formigas embaugidas creson que son atacadas. Per s'aparar secretan lor acid formic: totes los pesolhs son lèu recaptats!

Ieu qu'ai pas de pesolhs, o pas de tot tant, me preni pas un banh de formigas, mas metn trapi una pel bèc e me'n alisi las alas de per dejos. Me creiretz o me creiretz pas, fau aquo un pauc cada jorn! L'acid formic me ven per gost: aquo's mon cafè, aquo's mon tabat, aquo's ma droga; me podi pas passar d'aquela tissa!

MÈSTRE D'ARDADA

L'ardada.

Una ardada es una banda de lops que vivon e caçan ensemble. Es pas Mèstre d'Ardada qui vol, o cregatz pas! Ieu o soi, pel moment, mèstre d'ardada, mas un jorn o l'autre...

Per passar mèstre d'ardada, i a pas qu'una règla: èsser lo pus fort. Mas tanlèu qu'un autre, dins ton ardada, se crei pus fòrt que non pas tu, quita pas de te cercar. Se lo crestas, aquí son alternativa: se sometre o perir. Se te cresta a tu, te cal demetre sulcòp, te cal sometre sulcòp o te cal perir sulcòp. Ieu, quand serai pas mai lo pus fòrt, me demetrai, farai lo semblant de plegar l'esquina e... m'enanarai viure tot sol: vendrai solitari.

Mon trabalh de mèstre d'ardada? Me cal menar los vint-e-quatre membres de la còla, me cal organizar la caça per eles, me cal velhar sus la seguretats de totes e me cal reglar los problèmas dels cadajorns.

Los clans.

Dins l'ardada que ne soi lo mèstre, i a dos clans: lo clan dels mascles e lo de las femes. Cada clan a son cap de clan. Cada membre depend de son cap de clan e de tot autre lop pus fòrt que non pas el. E cada cap de clan depend pas que de ieu, lo Mèstre d'Ardada.

Los clans son mai que mai de clans de caça, que dins l'ardada i a pas qu'un coble reproductor: lo del mèstre d'ardada e de la feme mèstra de clan. Totes los autres lops, mascles o femes, trabalhan per la collectivitat.

I a de contèstas, cada jorn, dins los clans, mas aquò me regarda pas. Me contenti de sostar, còp o autre, un membre tròp feble que seria tròp lèu espotit dins aquela lucha per la vida qu'es una vida de lop.

Panaire! Saignaire! Lop garon

Nosautres lops, sèm totjorn estats dcscridats pels òmes: Lo lop es un panaire! cornavan los primièrs òmes quand venguèron pastres e quand se prenguèron, per las enclaire, las fedas salvatjas. Quantas vo'n panèrem d'aquelas fedas que, d'en primièr, èran pas de degun mas de totes? Una per mila, a tot petar! Aquela òc, la vos panèrem, mas vosautres los òmes, quand metèretz davant las nòu cents nonanta

nòu autras, las panèretz pas, qu'èretz venguts proprietaris, e qu'un proprietari a totjorn de papièrs oficials per se cobrir!

Lo lop es un sagnaire! diguèron d'autres. E mai aquò rai, sagnam de guèines, de lapins, de lèbres, de rats, de motons, de granhòtas, d'aucèls... Mas sagnam pas que per manjar. E utilizam pas jamai la poison, ni mai de trapas, ni mai de fusils...

Lo lop fa la guèrra als òmes! ajustavan d'innocents. Es una brava messorga! Fasèm pas la guèrra per dire de far la guèrra, nosautres! Avèm pas de camps de concentracion! Ni mai de prisons! E cada còp que l'òme nos a crestats, avèm plegada l'esquina sulcòp; e sèm partits endacòm mai, per anar viare aquí ont vosautres volètz pas viure, e avèm pas jamai contestada la vòstra victòria, que nosautres pòble lop, avèm una lei que ditz aital: Al pus fòrt la fedà! E quand sèm partits d'endacòm, i tornam pas gaire, qu'es l'imaginacion malautissa dels òmes que s'es fargada la literatura del lop garon, aquela trèva malvolenta que tornariá, cada nuèch, per far mal anar los òmes. I cresèm pas, nosautres, al vòstre lop garon! Ni mai a vòstra Bèstia de Gavaudan!

Sobeirana.

Cada còp que disètz: Aquel òme es un lop!

Aquela femna es una loba! çò que metètz, vosautres òmes, jos aqueles quafificatius, es pas per nos far compliment a nosautres! È ben, volètz que vos diga, per nosautres un lop es qualqu'un de fòrt, qualqu'un de fidèl, qualqu'un qu'a pas de falsièira qualqu'un que ten sa plaça dins lo clan, quelqu'un que lucha non pas son que per el mas per la collectivitat, per tota l'ardada. Per far cort, un brave lop a pas que de qualitats. pas cap de default!

E vos vòli far comprene tanben çò qu'es una loba per nosautres. Avètz aquí Sobeirana, la maire dels dotze lobats c lobatus qu'avèm pel moment dins la nòstra ardada. Es Sobeirana que causiguèt la retina segura de sos lobatons; es ela que los avidèt de son lach, es ela qu'aprèsta la carn que pòdon pas encara machugar, es ela que los quita pas d'una minuta de paur que quicòm los faga perir; es Sobeirana que lor ensenja a venir francs e leials coma de lops, quand se luchan per de rire, abans que se luchen per de bon es ela que los leca totes amistosament, fòrts o febles, es ela que s'arregarà, a temps per ora, per balhar a cadun sa primièira presa viva; es ela que lor ensenharà a la sagnar d'un sol còp de cròc, puèi a la despeçar, es ela que donarà un bocin de sa part al pus feble o al maladrech; es Sobeirana que se batrà per cadun tant que se pòdon pas defendre totes sols contra pus gròs que non pas eles...

Ont demòri?

Qué me demandatz? Ont demòri? Pels sèrres nevadisses d'Espanha, demòri! Consí rne demandatz aquò? Me volètz venir disputar tanben la sierra nevada? È ben, la vos laisserai, que seretz encara los pus fòrts, probable. Avètz pas besonh de venir amassa, sabètz; ni mai de portar fòrça fusils, que sèm pas espesses: pas que vint-e-quatre, serà lèu fach. Mas nos batrem fins al darrièr ni per tot!

E entrò la fin!

LO TAIS

Bravas

Sabi ben que, per la màger part dels òmes, aquò es agachat coma una flaquesa, mas ieu ai pas vergonha de; dire que soi pas brica cèrcabregas: soi bravàs.

D'unes batejaretz aquò èsser placid; d'autres, s'avètz la tripa militanta, directz: Es un pacifista!; per parlar coma vosautres los òmes, metem que soi pas de crcntar.

Vertat es qu'ai pas jamai atacat un òme, ni mai un can, mai una galina. Mas se per cas los cans me tomban dessus Nòstre Sénher me graciosèt de dos braves caissals que me fan ofici de fòrça de dissuasion: vos pòdi assolidar que quand ai estrelhat un canhàs, se torna pas jamai sarrar de ieu.

Grisàs.

De luènh, diriàtz que soi puslèu grisàs. Me vegèssetz de pus prèp, remarcariàtz sulcòp que mon pel es de tres colors: faubet a sa raïç, negre sul mitan, blancós a la punta.

Çò qu'ai de pus destricat es lo cap: doas regas plan negras de las aurellhas als uèlhs; tres regas plan blancas del morre al copet, çò que me dona lo front desgatjat dels òmes intelligents.

Quicòm mai de notar son mas arpas: cinc a cada pè; e que son pas retractilas, aquò fa que mas pesadas son pas de mal reconéisser.

Espessàs.

Lo que me vei de prèp pel primièr còp, me tròba puslèu espessàs. E mai aquò rai, soi un cuèissacort e un brave manjaire: per ivernar, me cai engraissar, que demèri dejun de la Davalada fins a la Prima.

De mai, d'unes me titolan de pataló, mas se lor sembli tan pataud es que nasquèri pè-riton: es per aquò qu'ai un anar de plantigrad.

Borrudàs.

Es borrut coma un tais! disètz, vosautres los òmes, de qualqu'un de felut. D'acòrdi, soi pelut e peles-sagat: aquò ajuda pas a me far linge, o sabi, mas coma disíá l'autre: Se ma tanta n'aviá, de mostachas, seriá mon oncle .

L'enemic.

Dins la Republica de las Bèstias, me coneissi pas cap d'enemic. Dins la jungla dels òmes...

Los primièrs òmes m'acotissián, que se congostavan de mas trochas, de mon grasdoble, de mas robinhòlas, de mos cambajons... Sens parlar de ma pèl, que se'n vestissián, de mon grais, que se 'n medicinavan o que se'n calfavan.

Pus tard, quand venguèron pus refinats, de ma pèl faguèron tapisses de lièch.

Ara que sètz complètament civilizats, me fasètz la caça pas que per jòc, a l'espèra, a punta de jorn, amb de fusils de cinc còps, e qu'an tanben un pòrtavista...quand torni dintrar, tranquillòt, de mon prètzfach de cada nuèch

O alara, de jorn, quand soi a dormir, dins ma retina, me barratz totas las sortidas e me conflatz de gaz sens vergonha, per m'empoisonar, pas que per jòc... Es passat lo dich que totas las guèrras que fasètz son per vosautres Factor de progrès .

Ma retina.

Sètz pas jamai venguts dins ma retina... e metrai pas temps a vos convidar, que coneissi qu'avètz pas léser de venir e que, de tot biais, sètz tròp civilizat per vos far d'un tais.

Mas seriá de véser, ma retina, ni per tot: es una mena d'abric anti-omenic; benlèu qu'aquò vos balhariá d'idèas.

Figuratz-vos, a cinquanta palms jos tèrra, una granda cambra familiara, plan apalhada, plan escura, plan neta, plan tot... Ajustatz i tres o quatre cambras d'amics, toujorn en estat, totjorn netas, e amb sortidas independentas, notatz-o, qu'aculissi tanplan de guèines coma de lapins; e oblidèstz pas quatre o cinc corredors d'un desenat de mètres eadun per nosautres taisses far sai-e-vèni... e doas o tres chimenèias d'acracion.

A! los cagadors son pas cledins, son defòra, que sèm un pauc refastinhoses, nosautres taisses, per las sentors. Es per aquò que nos tornam far lo jaç cada matin; e que cambiam sovent de palhadas. Es per aquò tanben qu'anarem pas jamai dins un talh de peses o dins un airal que pudís a pissa d'òme. Es ben quicòm ça que la que vosautres òmes, quand setz defòra, vos escampetz ont que siá! suls cagaròls, suls campairòls, sus las cantarilhas, sus las caramilhas... sus tot çò que nosautres nos congastam justament de manjar! Qué diriàtz se nos anàvem solatjar dins lo vòstre gardamanjar? o puslèu dins çò que sonatz refrigerador, o congelador?

Vegetarian.

Soi mai que mai vegetarian: aglands, amoras, avelanas, èrbas e raices, fajas e peses, caramilhas, sant miquèlas, mossalons, campairòls, maurilhas... tot aquò me fa ventre.

Me diretz que mangi tanben de vipèras, de granhòtas, de cabassòlas, de cantarilhas, de cagaròls, de bertals, de riquets, de elavetas, o d'autres babaus... mas compti pas aquò coma carn, ieu.

D'acòrdi, me mangi tanben una talpa, o una mirga, o un lapinon... quand ne vira, mas es tament rar que val pas la pena de ne parlar.

A! çò que mai m'agrada es lo mèl silvèstre: ne lecariái tota la nuech, s'èra pas un gròs pecat!

La família.

Amb la Taissa, nos metèm ensemble per la vida, que sèm pas d'aqueles que se mofinejan pas que per un temps. Cada an, abalissèm una portada de quatre o cinc taissonèls. Los comandam al mes d'agost pel mes de març...

Quand nos arriban la Taissa, bona mairc, se n'ocupa pendent dos meses mai, o mens, tant que pòdon pas córrer defòra.

Quand fan lor primièira sortida, lor ensenhi, ieu, çò pus essencial: los cagadors, que los cal téner plan cobèrts e plan nets...; lo solelhador, per se rostir la codena; l'airal per s'amusar que los taissonèls se congostan de trepar en família, l'airal per manjar que cal netejar après còp, e plan coma cal l'airal per se rebordelar dins la posca; l'airal per se rebordelar dins la fanga, l'airal per se lavar, l'airal per beure...

Quand son venguts gròsses e que se podòn avidar totes sols, los taissonèls se van establir, cadun sa retina, a tocar de çò nòstre s'aquò lor ditz, o pus luènh se vòlon... E nosautres dos, la Taissa e ieu, tornam comandar...

Pas que de nuèch.

Sortissèm pas que de nuèch, nosautres taisses, per vos encontrar pas, que sabèm que la nòstra vista vos empebrina. Ni mai sortissèm pas quand fa luna: òm te sap?

POLIDA

Mal aimada.

Soi una mena de mostèla, coma la faïna, coma l'ermina, coma lo pudís, coma lo furet... Tant aimi que me sonetz per mon escaisnom: La Polida . O avètz remarcat consí soi destricada dins mon mantelet...rosselós sus l'esquina, blanc de per davant? E consí soi linja? E plegadissa? Al dire dels òmes, seriái una mens que res! S'eran pus amistoses per ieu... Mas non! dison qu'ai un morre cle sèrp, que m'engulhi pertot, que soi una falsa bèstia, que soi malsapiosa, que soi... Quitan pas de me descriudar! Volètz que vos diga, ieu? Soi una incompresa! Una mal aimada!

Sagnar per èsser pas sagnada!

Aital, los òmes vos an dich queteri malsapiosa, que podiái pas véser las nucholas, per exemple; que passavi mon temps a ealeular consí las confessar lèu fach? Escotèssetz pas los òmes: son pas que de pastamessorgas!

Cal pas èsser trucionala dins la vida! Tè, vesètz aquela nuchola, aval, sus un pal de la clausura? Sembla seguida... bolèga pas... diriàtz que dormís. E ben, fintatz-la plan: aqueles uèlhs rebotits, dormisson? Tenètz, ven de ne cutar un! Benlèu que cresètz, vosautres, que tomba de sòm? Es per melhor acomodar, pas mai, qu'a una vision binoculara, coma los òmes! Per qué eresètz que eutan, los òmes, après espatlar lo fusilh? Per i véser pus fin per vos afrabar!

La nuchola tanben, es per melhor devistar quiçòm que cuta los uèlhs!

Agachatz-la! Agachatz consí ven de virar lo cap: non pas solament per costat coma vos o ieu, mas tanben de naut en bas, a mai de 250 grades, per melhorar sa vision! Sabètz çò que fa? Quita pas de cochar tota la ratalha de l'airal, totas las polidas de l'airal! E se nos mesfisàvem pas de jorn e de nuèch, nos auriá lèu desfataadas. Apelatatz aquò èsser malsapiosa que de s'aparar? Sagnar per èsser pas sagnada, avètz aquí ma devisa!

La dent tuaira.

Soi una bona maire ni per tot. L'an passat, faguèri venir quinze polidons, en doas portadas; e los abaliguèri totes quinze. Ongan, n'agèri sèt al mes de març; ara, al mes d'agost, veni de ne far pas que sièis, mas se sabiàtz consí son polits, consí los calinegi, consí me m'ocupi e consí los aimi! Los ai ja mudats quatre çòps, que res los faga pas perir. I vesían pas quand nasquèron, los paures, mas se vesiatz, ara, consí son venguts abelits! Encara tetan, que los noirissi pendent un mes, mas per los ensenhar a sagnar, lor carregi, cada jorn, de mirgas totas vivas. Cal ben que se fagan la dent tuaira: sagnar per èsser pas sagnats! oblidèssetz pas aquò.

Dins los cinc cents.

Me cal dins los cinc cents rats o mirgas per an. Sens comptar las talpas, los lusèrps, las clavetas, las colòbras o las vipèras. Còp o autre, me pagui tanben qualque brave pol, o qualque favard, o una lebrassa; e quand ne vira, me teni confessat un mèrlhe, un perdigal, una granhòta. Digtatz-me: fasetz pas jamai cap d'extrà, vosautres? Vos vòli jogar que ne fasètz plan pus sovent que non pas ieu!

Lo còp de la busa.

Vos vòli contar lo còp de la busa. Un jorn, cochavi un lapinon. L'aviái ja sagnat en pensada, que me veniá plan e que se dobtava pas de res, lo paure. Una busa, a l'espèra sus una pilòna, me cochava a ieu. Aquò fasiá plan quinze jorns que me velhava, la carronha! Me'n mesfisavi ben, mas... pas mai qu'aital, que las busas, ieu, las crenti pas gaire; i veson fin, aquò d'aquí rai, mas son pesugassas: lo temps de te tombar dessus, ieu i soi pas pus!

Aquel jorn, coma sautavi sul lapinon, la busa, compreni pas consí me'n mainèri pas, la busa me plantèt sas arpas sus l'esquina! Ieu, donèri d'ample al lapinon e me revirèri còtra la busa. Aquesta, suspresa de véser córrer lo lapin, balancèt un momenton; ieu, d'un còp de rens, li sautèri al còl e la mordiguèri pel copet... Ieu, quand ai espintadas mas dents endaçòm... Embaugida, la busa, pesuga de ieu, se tornèt prene la volada. Ieu cachavi totjorn. Me soslevava, m'emportava, me carrejava amont, encara pus naut. Mas èra ja condemnada: sagnada a mòrt, alatejava espés mas sens enantir...

Pleguèt d'alatejar d'un çòp: se laissèt càser coma calhau. S'anèt alastrar sul rocàs de Ròcacesieira, ieu de per dessus. Agèri pas res de copat; ni mai una pata. Non contenta de far un brave repais, agèri de carn per tornar garnir lo gardamanjar familial.

O sabiatz que, nosautres polidas, teniàm un gardamanjar? E mai un brave gardamanjar, vo'n respondi, qu'amontetam pels jorns mals tot çò que podèm pas acabar: mirgas, ratasses, galinas, nucholas, aucèls...

La nuchola tornarmai.

O sabètz que la nuchola quita pas de metre son nas aquí ont cal pas? E ben, quand anisan, sus la fin de genièr o al çomençament de febrìer, es alara que se cal refar. Quand a post, la maire nuchola demòra suls uòus del temps que lo mascle va far provesions. Fa lo vai-e-vèni tota la nuèch, lo mascle...

Sul matin, quand es plan las, segut sus un pal de clausura, se pren un momenton per el: s'aconsomís e s'endormís. Doçamenton, sens menar bruch, te cal serpatejar dins las èrbas. Se jamai una agaça te vei, siás perduda, que se pòt pas empachar de te decelar a totes los autres e que, se siás descobèrta, las doas nucholas te mancan pas! Adonc, se jamai veses una agaça empr'aquí, es pas la pena d'ensajar, que capitariás pas!

As esperat de jorns e de jorns per pas res. Un matin que las agaças son ocupades endacòm mai, tornas ensajar. Doçamenton, sens menar bruch, tornas serpatejar per las èrbas... te sarras del pal... t'arrèstas... bolègas pas... espèras que lo chòt se sondormiga...

Te tornas encaminar... T'arrèstas al pè del pal... Doçamenton, sens menar bruch, serpatejas pel cap, cap ennaut... Arrendut, lo chòt endormit te vei pas, ni mai t'ausís pas... Doçamenton, sens menar bruch, cap ennaut serpatejas... Ven de bolegar, lo chòt! T'aurà vista! Non, fasiá pas que somiar! Tu, bolègas pas d'un brave moment... esperas que se torne plan sondormir... Riscas pas que te sentiga, qu'a pas ges de nas! Quand se torna metre a somiar que benlèu confèssa una polida, siás tu, polida que lo confèssas a el!

Sens qu'aja lo temps de respondre amèn! Lo sagnas pel copet, alateja, rebordelatz pel sol totes dos! Alateja... arpateja...mas a pas cridat!

La nuchola, plan tranquilla dins son nis, que lo seu mascle, de sul pal, velha sus ela, la nochola se desrevelha, que ven d'ausir una alatejada! Mas non, Chòt alateja pas pus!

Chòt es mòrt! E sa femna que se'n dopta pas!

Te rebalas lo chòt al gardamanjar; auriás enveja de plan dejunar, de te pausar; non! te cal pas laisser d'argent dins las cartas: as lo jòc per tu, te'n cal profeitar!

Tornas sortir de ta retina; tornas serpatejar per las èrbas, drech cap a l'arbre de la nuchola... Al pè de l'arbre, marcas lo pas, espèras...escotas...ausisses pas res...

Ara, siás a serpatejar eap ennaut, per la rusca mossuda del fraisse vielh; es plan mai de bon far que non pas pel pal! Cap ennaut, cap ennaut serpatejas... Seràs lèu al trauc...

Cal pas que la maire sortiga, si que non... T'arrestas... espèras...escotas...bolègas pas d'un brave moment... tornas serpatejar cap ennaut...

D'un saut, siás a boca de trauc! La nuchola, suspresa, escandalizada, ensaja de te becar! Mas a paura de copar sos uòus! Alateja, alateja, se confla per te far paura, regassa los uèlhs, coína...

Tu, plan solida de ton còp, espèras encara. La nuchola te beca de desesper! Tu, t'engulhas dins lo nis. La nuchola te beca, te beca, te beca... mas, empachada qu'es dins sa prison, embarrassada per sos uòus, se pòt pas servir de sas arpas. Tu, li sautas dessus e la sagnas pel còl: coína, coína... Alateja... alateja pas pas! Tu, li chucas lo sang, tot lo sang! Ara, li chucas los uòus, los dos uòus! Puèi, la te cal sortir del trauc... la te carregar... la te rebalar: quin dejunar te vas pagar, tu e ta familha!

GRAND OLIU

L'oliu que Nòstre Sénher se prosternèt.

Avètz ausit parlar de Grand Oliu? Me directz, probable, que non pas. Si ben tament que n'avètz ausit parlar! Èra l'oliu que Nòstre Sénher se prosternèt, per pregar, sul Mont dels Olius, la nuèch que los Gardas menats pel traïdor Judàs, se presentèron per arrestar Jèsus, per lo cloure, per lo far patir, per lo clavelar... Vo'n sovenètz pas? Vesètz ben que vo'n sovenètz! E ben, soi lo felen de Grand Oliu.

L'ai pas conegut a el.

Òc-ben, soi lo felen de Grand Oliu! L'ai yas conegut a el, mas sabi plan que venguèt rèirevièlh, aquò o teni de mon paire — e que, tant que chuquèt la vida per la rocalha del Mont dels Olius, quietet pas de contar als autres olius sos companhs çò qu'aviá ausit e çò qu'aviá vist per aquela nuèch judassa.

Vos rendètz compte? Un Dieu que se prostèrna davant un oliu! Vertat es que se prosternèt pas davant l'oliu, mas al pè de l'oliu, e davant Nòstre Sénher lo Vielh, davant Dieu lo Paire.

Tres còps que se prosternèt al pè de Grand Oliu! Tres còps que se tornèt levar per demandar a tres disciples de lo venir sostar dins soun patiràs! Mas escotatz puslèu çò que contava Grand Oliu:

Lo Molin d'Òli.

Adonc, lo Jèsus arribèt amb sos disciples dins un domeni que se ditz lo Molin d'Òli . Diguèt als disciples: Sesètz-vos aquí, del temps que m'enanarai aval per pregal.

Aquí èra lo pas que se trobava a la cima de l'arrapalhon que, del camin grand de Jerusalèm, arrapa pel Mont del Olius.

Aval èra lo Grancl Oliu. Se quilhava pus naut que totes los autres, dins una mena de croseta que, per temps d'auratge, reculissiá totas las aigas de la fàcia sud del Mont dels Olius. Aquò fa que patissiá pas jamai de la set quand una mala secada escanava tot lo país, que sas raices traucavan plond dins la tèrra fresca de la croseta. E quand los autres olius se repapilhavan, el, Grand Oliu, buta que butaràs! Es per aquò que lo sonèron Grand Oliu, qu'èra vengut dos còps pus naut que non pas los autres. E pus expandit atanben.

Prompte l'esperit.

Jèsus, ajustava Grand Oliu, s'èra pres amb el lo Pèire, lo cap de la còla. S'èra pres atanben los dos Zebedèus: lo Jacme de Zebedèu e son fraire Joan que, de per abans, èran de pescaires, e que Jèsus lor aviá donat per escais Los Beleges, o encara Los Tronaires, que s'amodavan al quart de torn (quand s'amodavan pas abans), e que, tot còp, escalapetavan coma de tròns.

Arribats a vint passes de Grand Oliu, Jèsus lor diguèt a totes tres:

Trista mon arma! Trista a morir! Demoratz aici e velhatz amb ieu!

Jèsus davalèt dins la croseta. Se prosternèt al pè de Grand Oliu e pregava:

Mon Paire, s'aquò's possible, que passe luenh de ieu, aquela copa! Ça que là, non pas coma o vòli ieu, mas coma o vòls, Tu!

Dins las ofègas de la paur, susava coma de sang, gotejava gròs e tombava pel sòl. Après pregar, se tornèt levar. Tornèt cap als tres disciples. Los trobèt aconsomits de tristum:

Aital, diguèt a Pèire, avètz. paas pogut velhar solament una ora amb ieu? Velhatz e pregatz per escapar a l'espròva! Prompte l'esperit, mas flaca la carn!

Va picar l'Ora.

Tornarmai, pel segond còp, tornèt al pè de Grand Oliu. Jèsus pregava son Paire del Cèl:

— Mon Paire, s'aquela copa pòt pas passar sens que ieu la bega, ta volontat siá facha!

Quand venguèt tornarmai cap als tres disciples, tornarmai los trobèt endormits, que lo sòm los tombava. Los laissèt. S'entornèt. Pel tresen còp, pregava tornarmai, coma d'en primièr. Alara, tornèt cap als tres disciples:

— Ara, podètz dormir e vos pausar, lor diguèt: ara va picar l'Ora! Lo Filh de l'Òme entre las mans dels paucvals es liurat! Levatz-vos, anem, qu'es aquí, lo que me liura!

Las lanternas.

Grand Oliu que sos uèlhs portavon fòrt la luèchn aviá ja vistas de lanternas que se passejavan dins la nuèch. Las vegèt que balancejavan, un momenton arrestadas, clocada de lums apelada per un grand lum que tirava davant. Ara, las vesíá que se saquejavan per s'arrapar a l'arrapalhon.

La lanternà granda passèt lo pas... Las autras lanternas passèron lo pas après ela. Dins un pas res, totas las lanternas se tornèron atropelar, al pè de Grand Oliu, davant Jèsus...

Lusetas e lugarèlas.

Res de pus polit qu'un lum dins la nuèch! A Grand Oliu, li agradavan plan, las lugarèlas que, cada nuèch montan de per las tombas e que fan tant de subte als òmes. Mas los olius coneisson pas las supersticions dels umans...

A Grand Oliu, li agradavan taliben las lusetas. Cada an, se languissiá après la nuèch que començava lor balet. La primièira nuèch, milanta lusetas lusetas que quitan pas de s'enlusir per s'apelar e per se respondre: un, dos! caduna l'autra; un, dos! caduna l'autra; Un, dos! Un, dos! Un, dos! un, dos! milanta còps. La segonda nuèch, de milantas e de milions! a luquejar sul Montoliu, dins la valeta de Quedron, dins Jerusalèm, pertot! Se'n podíá pas consolar, Grand Oliu, de véser, cada an, aquel spectacle!

Recuolèron e s'acuolèron!

Òc-ben, Grand Oliu aimava los lums! E mai los liuces, quand folzejavan pels olius! O quand enlusissían l'asuèlh, la nuèch! Mas aquelas lantèrnas aquí, aquelas lanternassas òrbas, a complotar aquí dins la nuèch, non! li agradavan pas brica, a Grand Oliu!

Shalòm, Rabbi! diguèt la primièira lantèrna.

— Qual cercatz? demandèt Jèsus.

— Jèsus lo Nasaretòl! li respondèt una lanternassa

— Soi ieu! li respondèt Jèsus.

Recuolèron, totas las lantèrnas. Recuolèron e s'atudèron! E mai que d'unas s'atudèron! La lanternassa se levèt primièira. Jaupèt quicòm. Se tornèron totas quilhar, las lantèrnas:

Qual cercatz? tornèt demandar Jèsus.

— Jèsus lo Nasaretòl! bramèron totas.

— O vos ai dich: soi ieu! Adonc, se me cercatz a ieu, laissatz partir aqueles d'aquí!

Ara, las lantèrnas balançavan. Sabián pas qué dire. Jèsus prenguèt la paraula:

Coma sus un arpalhand, amb espasas e bastons, sètz venguts! Per me mestrejar! Cada jorn, èri dins lo Temple, prèp de vosautres, a ensenhar, e m'avètz pas arrestat! Mas per que se compligan las Escrituras...

Lo còp d'espasa.

Alara, un d'aqueles qu'èran amb Jèsus, alonguèt la man, tirèt son espasa, tustèt lo servicial del Grand Prèire de Jerusalèm e chac! li flambèt l'aurelha!

— Torna reclamar ton espasa, li diguèt Jèsus, que totes los que tiran l'espasa, per l'espasa periràn!

Alara, se sarrèron totas las lantèrnas. Emponhèron Jèsus! El lo mestregèron! Los disciples, eles, lo plantèron aquí. E de se fugir! Totes!

Un jove, sailat pas que d'un lençòl, lo seguissía. L'emponhèron tanben, mas el, laissèt escapar lo lençòl e se fugigèt t' tot nud...

— Òc-ben, aquí çò que diguèt Jèsus. Grand Oliu o ausiguèt plan e o contèt benlèu mai de mila còps sens jamai cambiar lo mendre mot a son relat.

La mòrt de Grand Oliu.

Ara, benlèu que me demandaretz quora moriguèt Grand Oliu? O vos dirai plan: en 1099, un crosat un bocin falord (Picagrun se sonava), vengut en Palestina pas que per putassejar, cremèt un jorn tot lo Montoliu. Consí faguèt? Aquò se sap pas! Pas amb una arcabusa, pas amb d'aluquetas, pas amb un briquet, que tot aquò existissía pas. Benlèu amb un flòc de veire que fasiá lopa, vai-te'n véser!

Per far cort, totes los olius i passèron. E mai Grand Oliu que cremèt un brieu. Lo Montoliu ne demorèt negrós un parelh d'annadas...

Lunèl Vièlh.

Un jorn, la socassa vièlha de Grand Oliu tornèt rebrotar: mon paire preniá la relèva. Tanlèu qu'agèt un bocin d'èime, demandèt qual èra son paire: las colombas de Palestina l'assabentèron sus tot. E lo meu paire se conflava força d'èsser l'enfant de Grand Oliu. O portèt pas luènh: l'annada d'après, un autre crosat, Combescura de Lunèl, qu'èra demorat a Jerusalèm amb una polida moquèra, maurèla e tot, la languina lo trapèt e decidiguèt de s'entornar. Abans de partir, te vegèt aquel olivet, aquí, sul Montoliu. Lo desrabèt plan coma cal, raices e tot, e lo se prenguèt. Lo se plantèt a Lunèl (a Lunèl Vièlh, se vesètz ont es)

Es aquí que nasquèri, dos o tres cents ans pus tard, e que me parlèron de Grand Oliu. Se per cas passatz per Lunèl Vièlh, venètz me véser. I veiretz tanben las espinassas bèc de falcon que los soldats ne trenèron la corona de boissonalha de Nòstre Sénher: lo crosat Combescura que portèt mon paire aici, i portèt tanben aquelas espinassas; e mai los moges, i portèt; e mai lo romanin; e mai lo corís... Tot aquò veiretz, se jamai venèts.

SINGLAR

La mamà.

Me soni Singlar. Agèri cinc fraires o sòrres. Ont son passats? Tant aimi ne parlar pas! Demorèm un brieu ensemble; quant de temps? Ne parlarai pas tanpauc. Del pus luènh que me soveni, tetàvem la nòstra mamà, plan renguetats, cadun sa teta... e la mamà, estirada per un pelenc, rondinejava de plaser. Mas se per cas lo vent li portava qualque bruch desconegut, o qualque sentor enemiga, alarma! nos copava lo lach, se tornava quilhar, romegava, sentinava, escotava, flagelava lo vent de sa coeta, prèsta per atacar.

Rondinàvem de colèra, nosautres, d'aver pas tetat a sadol, mas la mamà se laissava pas tòrcer: se tornava pas jaire per alachar abans d'èsser plan solida que riscàvem pas res pus.

Una bona maire... que la mamà! Bona de lach, bona d'amor, bona de tot! Nos aviá vestits totes cinc d'una polida levita tota raiada: dotze regas saurèlas-maurèlas-burèlas. A! cra quicòm de véser quand trepàvem totes cinc dins la Prima! La mamà, ela, èra burèla coma la nuèch.

Es la mamà que nos aparava de tot: del freg, del talent, de la pluèja, de l'òme... Es la mamà que nos ensenhèt a nos far las dents sus la rusca tendra d'una brota, sus una castanha seca, sus una raiç. Es la mamà que, cada jorn, nos ensenhava a nos mesfisar dels dos apleches de l'òme: de son can e de son fusil.

Se ganhar sa vianda.

De pauc a pauc, las polidas raias de ma levita se metèron a destintar: lo saurèl venguèt maurèl e, per un temps, maurèl demorèri.

Lo nòstre paire aviá partit. La nòstra maire aviá perit. E mos quatre fraires o sòrres... Una altra familha m'amassèt. Cada matin, nos encaminàvem per quistar la vianda dels cadajorns: rogets o blavets de fau, rossilhs de castanièr, capnegres o ceps fòls, campairòls de tota mena, castanhas, fajas, aglands, canilhassas, babas de bertal, escagaròls, lombrics, lusèrps, clavetas, babaus... tot nos fasiá ventre.

La nòstra ardada.

Una feme vièlha comandava ma novèla ardada. Quand avián acabadas las castanhas d'un airal, nos menava pus luènh, en cèrca de quicòm mai. Un darrièr l'autre, davalàvem per las combas, arrapàvem pels travèrses, passàvem lo puèg, curàvem lo rèc.

Se jamai tombàvem sus una sompa, nos alimenàvem dins la fanga per enfangar los pesolhs; puèi, nos alimenàvem dins la posca per nos far se car, nos gratussàvem la codena per una paret o per la rusca d'un garric vièlh e, dels quatre pès, tornàvem partir per monts e valats. Se per cas tombàvern sus una faissa de bledas, ne fasiàm un brave ventrat.

Los cans.

Ieu, Singlar, crenti pas los cans. Mas quand èri singlaron... Me soveni d'aquel còp que foguèrem acotits per aquela canhada! Lo gròs de l'ardada los semenèt, mas nosautres singlarons poguèrem pas téner pè; alara, la mamà pleguèt de córrer, se plantèt aquí, davant nosautres cinc e... s'aprestèt per la batèsta.

Tota la canhada, jaupa que jeuparàs, se sarrava; foguèt aquí dins un pas res; la mamà l'esperava... Quora un quora l'autre, los cans fasián ben mina de la peltirar, mas i s'azardavan pas tròp, que la mamà, d'un còp de cais, los tornava far recuolar.

Un canhàs pus ardit o pus innocent que non pas los autres la venguèt mordre per una garra, de per darrèr; la mamà ensagèt ben de l'acaissar, mas sens se bolegar de plaça, que nos voliá pas descobrir; lo canhàs la tornèt agafar, mas aqueste còp, d'un còp de cais, la mamà li asclèt la trufa; lo canhàs s'entornèt kai, kai, kai, kai, kai!

Un autre can, del temps que la mamà acaissejava lo primièr, sautèt sus un de nosautres e li dubriguèt la garganta. Venguda bauja de dolor, la mamà se getèt sul can e lo trapèt a la gargamèla; lo brandiguèt coma pelha d'aquí que siá plan mòrt, sens agachar se la canhada la fasiá sagnar ela de pertot; puèi, prautiguèt lo cadavre d'aquí que tota la tripalha se siá asondada pel pelenc.

Nosautres, acantonats ensemble, tremolàvem, d'englag. Ara, la mamà, quora un quora l'autre, brandissiá los cans, n'estripèt un parellat que somsiguèt a mòrt, coma lo primièr. Quand vegèron lo malparat, los autres cans se fugiguèron... D'un còp de nas, la mamà nos encaminèt. Èra tota sang...

La batuda.

Nos anèrem reclamar dins un romegàs. La mamà cleussava, cleussa que cleussaràs... Ausiguèrem jaupar: èran los cans que tornavan! Ausiguèrem parlar: los cans menavan los òmes! La mamà, arrenduda, bolegava pas.

Un can se sarrèt. La mamà se quilhèt. Lo can se sarrèt encara mai. La mamà, alara, i se getèt dessus per nos aparar a nosautres; quatre o cinc còps de fusil escalapetèron: la mamà s'acuolèt, trapèt un can per la garganta e lo brandiguèt... Un autre còp de fusil e la mamà s'acostairèt; mas ni per tot, juntava totjorn lo canhàs que ranfejava...

Arribèron los òmes. Alara, totes cinc, nos vòlguèrem fugir pel bòsc. Dins una grelada de còps de fusils, totes mos quatre fraires o sòrres arpatejavan pel sol. Ieu, per còp d'astre, passèri per malha; capitèri de m'engulhar dins una tuta de tais: i demorèri tota la nuèch a tremolar e a somiar de mordidas, de tripalhas que s'asondavan, d'escalapets e de sang...

La nèu.

Me volguèri pas jamai metre dins una altra ardada: demorèri tot sòl còtra totes los cans, còtra totes los òmes. Aprenguèri a los dessobtar pas qu'a la sentor e a mai de quatre cents mètres. Jamai me tornarai pas laisser juntar pels cans o pels òmes, jamai!

Un matin de novembre, quand sortiguèri de ma tuta, aviá nevat... Cerquèri de castanhas, cerquèri de fajas, cerquèri d'aglands... mas en van! Pas una bleada, pas un caulet, pas un navet: tot èra pas qu'un blanc! Aganit, me calguèt contentar de rosegat de rusca de fau.

E mas pesadas que se vesían per aquela nèu! Se jamai los cans se deslargavan, consí fariái per fugir? Alara, decidiguèri de davalat: davalèri, davalèri, davalèri, perdèri la nèu. Sus un camin, crosèri un mal-m'agacha sens fusil e sens cans: agèt encara mai de paur que non pas ieu!

Quant de temps caminèri aital? un jorn? dos jorns? una nuèch? duas nuèches? Quand m'arrestèri, èri en pai's desconegut... Trobèri una tuta de gucine: i m'empasèri, i m'afaissèri e m'endormiguèri...

La singlara.

Quand me desrevelhèri, dins la nuèch, un coble de guèines fasiá ressopet. M'agachèron. Ieu, faguèri pas ni rai ni mens, que singlars e guèines nos tiram pas jamai dins las patas; me tornèri sondormir per un parelh d'oras...

Quand agèri pro dormit, desfatèri l'anca de lèbre que los gucines avián pas solament entamenada, puèi, m'enanèri passar país...

Un jorn que pasturavi per un valat, reconeguèri lo ferum d'un autre singlar; m'encaminèri cap a la sentor... Èra una singlara. Nos amistancèrem...

L'ERIC

Ieu soi l'eriç-sembla-babís, morreponchut e pel fichut.

Aquela brossa d'espinnas que me soi cargada sus l'esquina, degun la traversa pas! I me repreneguèri a tres còps per la far coma cal, espessa, fissaira e tot: quand nasquèri, n'aviái, de fissons, mas clar semenats e plegadisses, e que me podián pas far ofici de res. Adonc, dos o tres jorns après, laissèri butar la segonta brota de brossa, mas aquela d'aquí tanben èra pas famosa. Me calguèt tres jorns de mai per programar una brota tresena, plan apradida, plan redda, plan longa. Al cap d'un mes, quand foguèri plan solid que la tresena brossa capitariá, laissèri tombar las primièiras brotas.

Èri pas flambant quand nasquèri: i vesiái pas res, ausissiái pas res, sabiái pas enrotlar ma cobèrta, sabiái pas far res. Al cap de tres jorns, dubriguèri un uèlh, pas qu'un: me mesfisavi, òm te sap? Tres jorns pus tard, dubriguèri l'autre.

Per ausir çò que se disiá! dubriguèri tanben las avelhas; e aviái pas encara duas setmanas que sabiái rotlar ma cobèrta, m'enrotlar dins ma cobèrta, puslèu, coma un eriç de la plena pèl.

Quand agèri tetat un mes, ma maire me copèt lo lach. Me copèt pas l'apetís ça que la, qu'un mes après pesavi dètz còps mai que non pas lo jorn que nasquèri. Quand vegèt aquò, ma maire me copèt los viures, que m'avidèssi tot sol. A partir d'alara, cada ser, a calabrun, partissiái en çaça...

Lo can jaupaire s'escarnís.

Aviái a pro pena duas setmanas que ja sortissiái de ma tuta, mas demoravi empr'aquí, que los cans... D'ont mai profitevavi, ni per tot, d'ont mai me caliá anar pus luènh.

Un jorn que trotinavi, trotina que trotinaràs, en cèrca de viánda, un canhàs innocent me venguèt acotir. Ieu, lèu fach, m'estremèri, patas e morre. E reborsèri mos fissons.

Lo canhàs se venguèt espintar la trufa dins mon pelon: kai, kai, kai, kai, kai! Ieu, m'espètavi de rire, de per endedins. Lo canhàs, embaugit, se rnetèt a jaupar: una mièja orada, que jaupèt! Per lo far calar, calguèt que son mèstre li mandesse son pè ont sabètz. E tanlèu son mèstre partit, lo canhàs me tornèt jaupar: un can que tomba sus un eriç es bèstia que truca!

Ieu, fasiái lo semblant de sortir lo morre. Lo can, per me juatar, avançava sa trufa; me tornavi clavar còp sec e se veniá tornarmai plantar pels fissons kai, kai, kai, kai, kai!

Finiguèt que s'escarniguèt.

La viperalha me fugís.

Un autre jorn, tombèri sus una vipèra que se rostissiá la codena per una parran. Malsapiosa que jamai que l'agèssi desrevelhada, m'ataquèt. Ieu, dins ma tendrièira, me retirèri pas pro lèu: agèt léser de me fissar pel morre, la carronha! que o sentiguèri passar!

Ara, solida qu'èra de son còp, esperava que la poison m'agèsse trebolat lo sang; sabí pas, aquela piotassa, que lo seu veren me fasiá pas res! Chac! donèri d'ample a mos ressorts e la venguèri acaissar pel cap: Pòdes coatejar, lorda bèstia, m'escaparàs pas! ... Posqueja, posqueja, posqueja, que la posca... lo vent la pren!

Quand agèt pro coatejat, me congostèri de la manjar...

Mas l'òme, el me fa la guèrra: me caça, aquel, de per sa tèrra...

Ai pas encara comprés perqué los òmes me fan la guèrra: lor netegi los tèrmes de las viperassas que tant l'empedegan; lor passi los òrts claufits de limaucas, de cagaròls, de lombrics, de babaus, de ratasses, de bertals, de graulons... e per ma pena? De còps de pals e de còps de ròcs! Me soi pas jamai atacat a un òme, ieu, pr'aquò!

Volètz que vos diga? Tustan pas que per tustar! An quicòm que truca, los òmes, dins lo cervèl!

L'autre se ritz del paure eriç e m'acotís! E m'espotís...

Del temps que los òmes caminavan a patas, nosautres erices, no'n tiràvem, consí quicòm. Ara que se modan sus quatre rodas, consí volètz que no'n tirem? Ni mai lo diable...

Mon paire? periguèt espotit! Ma maire? foguèt esclafada, un jorn que nos passejàvem, plan renguetats un darrèr l'autre, coma o nos aviá totjorn recomandat. Amb ela, cinc fraires o sòrres i laissèron las cauças e lo pòrtacanças!

Ieu, una ròda me frelhèt; per còp d'astre foguèri pas afrabat. L'òme, el, i crebèt una ròda, que ma maire, abans de se laisser morir, espintèt dins la goma una brava dotzena de fissons de dos centimètres. Aquò la reviscolèt pas, malastrosament.

L'eriça.

Quand foguèri tot sol, me cerquèri una companha. Ne trobèri una de fòrt amistosa. Consí nos aplechèrem totes dos? Qualqu'un o vos demandèsse, digatz-li que o sabètz pas. Quaranta jorns après, nos arribèron sèt eriçons, totes sèt pas eriçonèls un que non pas l'autre.

L'eriça endurava pas que m'ocupèssi dels eriçonèls. Adonc, me contentavi de far mon trabalh d'eriç qu'es de se pausar tota la jornada, a se sondormir, o a s'esperlecar d'aquí que tombe lo crepuscul...

Gimnastica d'eriç.

O sabiatz qu'un eriç s'esperleca tant o mai que non pas un cat? Per aquò far, nos cal de saliva, força saliva. Es passat lo dich que los òmes se fan de saliva amb de goma de machugar; ieu, qué que siá me pòt far salivejar: una pèira lisa, un flòc de pelha, una buscalha, un rocalhon...

Quand ai facha pro saliva, amb la lenga la m'expandissi pertot: suls fissons, per los desenvernar; sus las patas, per las netejar; dins las aurelhas, per las me lavar; sul morre, que la mamà m'ensenhèt a téner plan net; sus la mofla forradura de pel ventre, que la me cal desposquejar e téner plan lisa... E cregatz

pas que siá totjorn de bon far: ieu, quand me soi esperlecat de pertot, ai pas besonh de far de gymnastica; la teni per facha!

Consí ivernar?

Après una brava estivada, quand me soi embucat de limaucas e de babaus, gras coma un peron, sus la fin d'octobrc, m'aprcsti per passar l'ivèrn... Me preni una cava de lapins, i me carregi una brava solada de fuèlhas secas per far jaç, e m'endormissi sens vergonha entrò la fin del mes de març...

Lo meu termostat.

O sabiatz que fau junc pendent cinc meses o mai? Tot l'ivèrn, per me noirir, tiri sus ma resèrva de grais. Cal dire, per mentir pas, qu'ai pas besonh de grand causa per ivernar, que respiri tant val dire pas e que ma temperatura baissa fôrça: soi practicament engrepesit e bolègui pas, levats mos fissons que se rebotisson quand ausissi qualque bruch anormal.

De mai, ai una glanda d'ivernacion automatica: quand lo termomètre tira tròp cap enbàs, aquela glanda me fa ofici de termostat e me deslarga dins lo còrs las caloriás que me cal per perir pas.

E se per cas la temperatura de mon còrs davalava tròp, automaticament lo meu còr se metriá a batre pus fòrt per me rescalfar. Adonc, quand ivèrni, crenti pas res: que plòga, que nève, que vente, que brume, que gèle, qu'ecire o que faga solelh... ieu ne fau pas cas; espèri la Prima...

L'ANGUILA

D'unes me prenon per una sèrp; e mai aquò rai, revèrti pro una sèrp; mas ne soi pas una, que soi una mena de peis; una brava mena de peis: una anguila.

Lo periple

Nasquèri dins la Mar de las Sargassas... Consí! Coneissètz pas aquela mar? Sabètz ont es la Carolina del sud? O sabètz pas tanpauc! Vesi qu'avètz pas viatjat tant coma ieu. Sabètz ont es la Florida ça que la: aquel det que s'empusa dins las Caraïbas, la mar dels Indians Caribs? È ben, avètz pas qu'a partir de la Florida, o alara de Cubà, se vos agrada mai; montatz, montatz, montatz pro naut, cap al nòrd èst, pus naut, encara pus naut: aquí la Mar de las Sargassas

Es aquí que nasquèri, a l'estat de larva, al pus fons d'un abís, per tres mila sièis cents mètres de nuèch. Montèri, montèri, montèri... aspirada per la gota d'oli empegada per mon cap.

Un còp montada, flotèri verticalament, lo cap ennaut, de mercé àquela gota d'òli; èrem de milions, de miliards de larvas que flotàvem aital, a l'entorn de las illas Bermudas, e adonc ciutadanas anglesas de per naissença...

Foguèrem neportadas pel Gulf Stream dins un enrambolh que se pòt pas dire. Metèrem tres ans, en longas remolinadas, per arribar, d'unas sus las abroas de Gasconha, d'autres dins la Mar Mediterranèa, d'autres encara dins la Mar del Nòrd. E ne coneissi tot un fum que s'enanèron fins a la Baltica. Mas ne coneissi bravament tanben qu'arribèron pas jamai a destinacion, que periguèron en mar, las pauras, dins l'avaladoira de qualque monstre marin.

L'estanh roergàs.

Un estiu, las anguilas qu'èrem per la Mar Maditerranèa, arribèrem al fons de l'Espanha. A Gibraltar, nos presentèrem al Pas. Passèrem lo Pas e nos escampilhèrem sulcòp per totas las abroas d'aquela Mar Mediterranèa: las pus lassas se faguèron nòrd africanas; d'autas, libianas, egipcianas, israelitas, turcas, grècas, albanesas, italianas... Nosautras, una brava tropelada, volguèrem venir occitanas...

Ara, aviàm plegat d'èsser larvas, qu'èrem vengudas anguiletas, peissonilh menut de cinc centimètres de long, pas pus espessas qu'un tròç de ficèla que i se veiriá a través. D'unas demorèron tota lor vida dins la marinada dels graus, entremièg tèrra e mar, dins los estuaris. La màger part de nosautras, causiguèrem las ribièiras: nos engulhèrem coma poguèrem, a contracorrent, dins las aigas vivas...

Es pas de creire çò que podèm far, nosautras anguiletas, quand sèm amassa: quora nadàvem ensemble, enrambolh de milanta flagèls, enòrme banc d'un mètre de larg e de trenta centimètres d'espés, long riban serpatejaire que s'estirava sus de quilomètres, estira-te que t'estiraràs; quora coatejàvem caduna pèr se, pr'amor de passar las paissièiras; quora preniàm parada sus un rocàs per melhor passar de per dessus; quora serpatejàvem sus las algas... tant i a qu'eissamèrem pertot, dins totas las ribièiras occitanas, dins totes los rins occitans, dins totes los rivatèls occitans, dins totes los estanhs occitans, pertot!

Ieu, per atènger un estanhòl embarrat en Roergue, luènh de pertot, me calguèt coatejar de nuèches de longa: sus las èrbas banhadas de mantun sanhàs, dins l'aigatge fugitiu dels matins d'estiu, dins la frescor d'una ramada plan venguda... De jorn, m'estremavi dins la fanga de qualque besal, dins una fendascla, jos una pèira, dins un trauc; de nuèch, tornavi coatejar, tornavi serpatejar, tornavi sautar... Quand tombèri sus l'estanhòl, pleguèri de coatejar, pleguèri de serpatejar, pleguèri de sautar: èri enfin roergassa!

Anguila de la plena pèl.

Demorèri uèch ans dins mon estanhòl roergàs. Coma totes los peisses, finiguèri que metèri d'escatas. Mas per venir anguila de dos palms, aquò me prenguèt d'annadas. Per i capitar, m'empafavi: larvas, pòrtafaisces, babaus, moscas, parpalhòls, moscalhons, domaisèlas, aranhas, vermenets e vermenasses, cabassòlas e granhòtas, peissun menut... tot me fasiá ventre.

Mon esquina, ara, veniá negrosa; mon ventre, color d'argent; aviái lo morre que s'alongava, que s'aponchava... Un jorn, ausiguèri de pescaires que disián:

— L'as vista liuçar, l'anguilassa morreponchuda? Se deu manjar quicòm coma peis!

— Aquelas ventreblancas t'afraban la pesca! Tant e mai coma de bechets! Es pas estonant que trapèsem pas res!

— Quand meton lo ventre blane, demòran pas gaire mai... Se la podiàm juntar abans que s'enanèsse?

— Ieu, me'n trapèri una, un còp: serpatejava dins lo filat que semblava lo diable! La me calguèt assucar.

— La mangèretz?

— O te compreni que la mangèrem! Una carn fina que jamai; un bocin tròp grassa ça que la.

— È ben, i a pas qu'a tendre los filats aquesta nuèch, que per Totsants los gendarmas an pas plan léser de venir rodar los estanhs: n'an las plenas cauças a velhar las autos que se passejan pels camins grands! Qué ne dises? Es aquela nuèch que m'entorneri...

La ròda del temps.

Anguila de la plena pèl, n'avançèri plan mai que quand èri pas qu'anguileta. Serpategèri pels prats. Quantes de prats? Me'n podiái pas consolar de l'espet que faguèri uèch ans abans per atènger mon

estanhòl! Ra, per ieu èra pas qu'un jòc. En mai d'aquò, nadavi pas pus a contra-corrent coma quand venguèri: davalèri de rius, davalèri de ribièiras... pas que de nuèch. Lo jorn, m'estremavi coma podiái e ont podiái...

Arribèri lèu a la mar oceitana. Me pausèri pas dins los graus: quicòm me butava! Traversèri la mar, tornèri passar lo Pas: èri dins las aigas oceanas...

E totjorn aquel quicòm que me butava! Escapèri a milanta perilhs; arribèri a las Sargassas; cabussèri al pus fons: èra vengut, lo temps de la reproduccion!

Èra vengut tanben lo temps de la granda lassièira. Sabiái de per eodedins que tornariái pas jamai pus en Roergue: aviái fach mon temps! Que ròde donc, que ròde sens fin, la Ròda del Temp!

IRONDELA

Mascòtas.

Es ben quicòm d'èsser irondèla! De véser los òmes de per dessus! Son de plànger, los òmes, vistes de per dessus: semblan de talpas. Es clavelat a la tèrra, l'òme. A ben doas mans que pòdon juntar; e mai dos braces plegadisses que pòdon trapar, mas los a clavelats al còrs! Aquò fa que l'òme pòt pas res contra l'irondèl contra l'aucèl? Ensagèron ben, los òmes, de far coma ieu. Per escapar a la tèrra, se farguèron sabi pas quantes d'apleches. E quitan pas d'ensajar de trobar quicòm mai, qu'an pas encara capitada la solucion. Mas, ni per ensajar... Ieu cresi que manjan tròp, los òmes, que trabalhan pas que per la gòrja, la màger part; consi volètz que pòscan volar? Son ben tròp pesugasses! De mai, tant que se laisseràn pas butar de plumas...

L'òme a totjorn badadas las irondèlas. Es per aquò que lo crentan pas gaire. Disi pas que, de cops que i a, los dròlles... Mas los parents los tenon corroçats, lor prenon la fronda, lor mandan d'emplastres e quitan pas de lor far creire que sèm, nosautras irondèlas, de mascòtas. Aquò fa que, un dins l'autre, los òmes, per nosautras, son pas brica de crentar.

D'aitant que se pensan, los òmes, que los aimam. Pecaire! consí un parpalhol se faria d'un lombric? Disi pas que los aimem pas brica, mas son puslèu de plànger que non pas d'aimar. Creson que venèm bastir pels ostals o pels estables a causa que los aimam a eles, los òmes. Consí voletz que fagam per lor fa comprene que s'enganan? Coneisson pas lo nòstre parlar. Las fedas o las vacas son pas tant piòtas, elas, que sabon ben que nos fasèm d'elas pas que per las moscas.

L'irondèla fa pas la Prima.

Una irondèla fa pas la Prima! çò dison los òmes. Mas avèm pas aquela pretension, nosautras, de far la Prima! Encara mens de la cridar, que sabèm pro que la nuchola, per exemple, lo lor anòncia, ela, tre lo mes de febrèr, qu'es una de las primièiras per anisar. E sabèm tanben qu'al pus fòrt de l'ivèrn, l'avelanièira fa espelir sos catons pas que per far somiar los òmes de la Prima; adonc, an pas besonh de la irondèlas per far la Prima, coma dison.

Quora partir? Quora tornar?

Vos demandatz, vosautres òmes, consí podèm far per conéisser quora partir, a la Davalada; e quora tornar quand ven la Prima. Mas comprenèm pas que compregatz pas aiçò: coneissèm quora tornar e

quora partir, pas mai! Un pauc coma coneissètz, vosautres, quora vos endormir, quora vos desrevelhar, quora metre de mostacha...

Consí s'orientar?

Consí fasèm per nos pèdre pas? O per trapar lo camin quand lo fasèm pel primièr còp, que las irondeles nascudas de rai s'entornan sovent totas solas, sens parents o ancians per las ensenhar? È ben mas, consí fasètz, vosautres, per trapar lo camin de la vila? O per vos modar d'un punt a un autre? De jorn, nosautras irondeles, agacham lo cèl; de nucch, las estelas: aital coneissèm totjorn lo camin. Disi pas que, per temps de tubas e de nivols, siá totjorn plan de bon far, mas alara, per marrit temps, allòc de far 200 quilomètres per jorn, ne fasèm pas que 150; e l'endeman, se lo temps o ditz, ne fasèm cinquanta de mai...

Quant fasèm a l'ora? Es plan de vosautres, los òmes, de demandar de causas aital! Quand nos mudam de país, a la Davalada o a la Prima, fasèm de cinquanta. Quand volam per caçar, rosegam los seissanta...

E ont anatz?

Ont anam? En Africa, mai que mai. La màger part de nosautras, après passar Mediterranèa e Saharà? completament arrendudas, s'arrèstan dins las sabanas: en Còsta d'Evòri, dins Ganà, Togò o Benin... se vesètz, ont es. Las autras, contornejam l'enòrma sèlva de Congò, puèi tiram tot drech cap al sud, entrò lo Cap, al pus fons d'America. Quantes de quilomètres aquò fa? Calculatz-o! Nosautres comptam pas en quilomètres.

Consí sabètz que vos cal arrestar?

Consí fasèm per nos arrestar ont cal? Auret pas lèu finit, los òmes, de vos trafar de nosautras? Lo país d'America que nos aculi's cada an, mas lo coneissèm! Avèm pas qu'a dubrir los uèlhs!

A! consí lo coneissèm se sèm d'irondeles tendrièiras? E consí fasètz, vosautres, quand podètz pas pus pedalar sus aquel aplech que pedalat? E tornarmai, consí fasètz quand avètz agotada la gasolina que fa virar la vòstra quatre ròdas, se vos podètz pas avitalhar en camin? Vos arrestatz ont que siá, non? È ben, nosautras tanben, quand avèm agotadas totas las resèrvas de pel camin, nos arrestam ont podèm e nos avitalham coma podèm.

Consí fasèm per calcular al pas just las resèrvas de far abans de nos lançar per dessus Mediterranèa e Saharà? Sètz innocents, o qué? Sabètz, vosautres, quantes de passes podètz far al just après un repais? Se jamai sèm tròp aganidas per acabar los 200 quilomètres de la jornada, quitam pas de badar, bada que badaràs, per engolar tot çò que se capita per nòstre camin. Avèm pas besonh de taula, nosautras, ni mai de cadieira, ni mai de forqueta, ni mai de cotèl! Nos esperforçam un bocin mai e lo fasèm ça que la, lo nostre prètzfach de 200 quilomètres per jorn.

Consí fasèm per trapar lo nis que i sèm nascudas? Encara! O fasètz exprès de comprene pas, o qué? Quand tornatz, vosautres, sus l'airal ont èretz l'an passat, o l'an delà, lo reconeissètz pas? Pas totjorn? Alara, sètz encara pus entravats del cervèl que çò que cresiái!

Consí fasèm lo nòstre nis?

Consí fasèm lo nòstre nis? O avètz pas encara remarcat consí lo fasèm? Lo coble irondele, quand volèm bastir, agacham de trobar un pesquièl, un tautàs, una paissièira, un sanhàs... Aquí, pastam de fanga, fasèm de boletas, i mesclam d'èrbas e de broquetas e...fai que tire! cap a l'airal qu'avèm causit.

Espintam aquelas boletas jos una teulada, contra la parct d'un ostal, o encara jol ponde naut d'un estable, contra una fusta. Començam de bastir per enbàs, a una vintena de centimètres del ponde o de la teulada. E bastissèm en forma de copa, amb un trauc pichonèl dins l'cnnaut per far 'ai-e-vèni. Quant de temps i metèm per bastir? Uèch jorns, de dos, se lo temps o ditz, que per temps de secada...

A! o sabèt看 qu'es pas totjorn de bon far per empegar lo nòstre nis, e que tenga, per aquelas parets lisas que tant vos agradan? Èra pas tant de mal far del temps del vòstre papeta, que bastissia pas tan lis, el. De còps, ni per salivar, ni per cachar, ni per tot...podèm pas far lo nis aquí ont lo voliàm bastir e lo nos cal mudar endacòm mai.

Lo dedins.

Quand avèm fach lo defòra del nis, fasèm lo dedins. Avètz pas jamai vistas d'irondeles amassar de plumas perdudas? O carregar de flòcas de borra laissadas per de fedas enromegadas?

Quand lo dedins es plan definit, l'irondele feme pond quatre o cinc uòus. Puèi, mascle tant coma feme, quora un quora l'autra, nos metèm a coar. Quinze jorns pus tard, las irondeletas son aquí. E sèm pas trop de dos per las embucar, que son totjorn aganidas! Tant las apasturam ça que la, que tres setmanas après, se pòdon lançar a volar; e que podèm, nosautres parents, azardar la segonda coada, e mai nos calga, tot còp, a judar los ainats. Mas nos tornan lo temps quand la coada cabdèta nos fa tròp trimar.

O sabèt看 quantes de quilomètres fasèm, cada jorn, per avidar una coada? Dins los dos cents cinquanta o los tres cents, benlèu mai.

Quantas de moscas o de babaus fasèm perir per avidar la nòstra familha? Comptem ensemble: vint-e-dos vai-e-vènis a l'ora, aquò fa onze mosquilhs o moscas o babaus; coma trabalham de quatre oras del matin a uèch oras del ser, aquò fa tres cents cinquanta dos vai-e-vènis de multiplicar per onze; aquò fa donc tres mila cinc cents setanta doas presas per jorn; pas que per avidar la familha! Se volètz ajustar çò que manjam, nosautres parents, vos cal comptar a mens cinc cents de mai; çò que fariá cent vint-e-dos mila cent seissanta babaus o moscas o mosquilhs. Tant que i sèt看, podètz tanben calcular quant aquò fa per cinc meses. Apres aquò, podètz comptar tanben las irondeles que se passejan pel país e multiplicar...Nosautras tenèm pas de comptes aital.

Dieu.

M'avètz pas demandat se cresi en Dieu. Aquò d'aquí tanben es plan de vosautres, los òmes! Vos rosegat看 per tot un fum de causas materialas fòrt interessantas, disi pas, mas plan sovent laissatz de caire çò pus essencial. È ben òc, ieu cresi en Dieu: qual auriá fach l'azur, levat Dieu?

LA LOIRA

Menuda.

Soi una loira roergassa. Vesètz ont es lo rèc de las Planquetas, al pè de Montfranc? Ma maire, per i far sa retina causiguèt un romegàs per un adrech que mestrejava una brava lonja d'aquel rèc. Cap de Montfrancòl se dobtèt pas jamai de res, levat Boisson de Mòus que, benlèu, m'entrevegèt un jorn e que me prenguèt, probable, per un martre.

Èrem tres quand nasquèrem. Dubriguèrem los uèlhs pas qu'un mes après. Maire nos contèt que fasiàm pas que tetar e dormir, tetar e dormir. Quand aviàm talent, miaulàvem; ela, sulcòp, nosalachava, nos lecava, nos relecava.

Nasquèrem sens cap de dent. Quora metèrem las dents de lach? Maire no'n parlèt ben, me sembla; mas me'n soveni pas brica. Sabi que, darrièr cada dent de lach, las dents de carn puntegèron lèu e qu'agèron lèu escaplevadas totas las dents de lach al cap de quatre o cinc meses.

Sabiàm pas encara qu'aviàm un paire. Maire nos contèt pus tard que quand coneguèt qu'èra ora de loirejar, per pausar lo fais, que li pesàvem, comandèt al paire de s'ocupar de sos afars de mascle, qu'un mascle i entend pas res a las jasilhas de sa feme. Despietat, se faguèt pas pregar, lo paire, per s'enanar, mas aprenguèrem après còp qu'èra demorat empr'aquí, per en cas... Tanben, lo jorn que sortiguèrem de la retina, es el que vegèrem d'en primièr: revertava la nòstra maire, ni mai ni mens.;

A! vos ai pas encara dich consí nos sonàvem: l'ainada se sonava Bèla; la cabdèta Polida; e a ieu me disián Menuda, mas èri tant o mai polida coma ma sòrre! E demorèri pas un briu menuda.

La peur de l'aiga.

A tres meses, comencèrem de trepar tot lo long del rèc. Per pas brica mentir, aviàm pas jamai quitat de trepar despuèi lo jorn que dubriguèrem los uèlhs: d'en primièr, trepèrern contra la somessa de la mamà, puèi per tota la retina, puèi pel romegàs, puèi defòra, puèi lo long del riu... mas la peur de l'aiga nos paralizava.

Maire ensagèt ben de nos calinejar per que caminèssèm amb ela per aquela aiga bolegadissa, rcs a far: tanlèu arribar i a l'orièira del riu, patas e cual frenàvem a mòrt! Paire nos corrocèt, res a far! Maire se prenguèt alara Bèla per la pèl del còl, Paire se prenguèt Polida e las anèron pausar tota, doas dins l'aiga del rèc, qu'asaguèssen. Paire me venguèt alara quèrre a ieu: aquel còp, cugèrem totas tres perir de peur! Cada nuèch, tornàvem a l'aiga. Que metèrem de temps per l'aprivadar! Nos agradava ben pro de nos passejar dins l'aiga, mas sus l'esquina de la mamà, las patas plan secas!

Ela, de pauc a pauc, s'afonsava: la fotra nos ganhava a totas tres, plantàvem totes los nòstres setanta dets per la manrega de la mamà, mas doçamenton asagàvem, asagàvem... La mamà fasiá alara la cabussada. Per cabussar pas amb ela, nos desencrancàvem a la lèsta! E d'arpatejar sus l'aiga, arpateja qu'arpatejaràs! L'aiga nos preniá... Englajadas, miaulàvem de desesper... La mamà tornava montar sulcòp, li arrapàvem sus l'esquina e plegàvem alara de tremolar.

La caça.

Lo papà s'enanava caçar al Riu Grand que se sona tanben Rance; nos portava totjorn quicòm quand tornava: una brava trocha, una anguila plan grassa, qualche bechet... La mamà, d'en primièr, nos despartissiá caduna çò nòstre, o nos amenudava, o nos machugava, que mangèssèm; mas tanlèu que sortiguèrem de la retina, se preniá lo peis que portava lo papà, s'enanava dins un sompet, nos fasiá véser lo peis e nos sonava que venguèssèm. Nosautras, de tant que crentàvem l'aiga, ausàvem pas: salivejàvem, tornejàvem, miaulejàvem... mas aviàm totjorn peur d'asagar. Alara, la mamà pausava lo peis dins l'aiga, demorava a capval, que lo corrent lo prenguèsse pas, e lo nos butava cap a nosautras, que l'atrapèssèm: Bèla qu'èra totjorn la pus adelida, caminava primièira dins lo sompet, ensajava de trapar lo peis, podiá pas, se banhava, miaulava, tornava sortir del sompet, tornava caminar dins l'aiga... Nosautras doas, alara, i caminàvem tanben. Quand èrem totas tres al mièg del sompet, la mamà nos despartissia lo peis, lo nos machugava, e nosautres, de manjar, pensàvem pas mai a aquela traça d'aiga tant de redobtar.

Çò primièr, la mamà nos ensenhèt a caçar pel campèstre: de grelhs, de sautarèlas, de cosins...mas calguèt lèu aprene a caçar dins l'aiga: aprenguèrem a trapar de pòrtafaiesses, de granhòtas, de mirgas, de rats, d'escarabissas...

Puèi, la mamà nos ensenhèt a trapar de peissum: de capval, nos butava la peissonilha, mas nosautres valiàm pas res; còp rar, que d'acaissar quicòm quand òm es pas que loireta!

Quand agèrem plan aprivatat lo rèc, nos mudèrem totes al Riu Grand, a Rance, la nòstra ribièira coma o disiá la mamà. Tornèrem pas jannai a las Planquetas.

Rance.

Per atènger Rance, nos calguèt caminar fòra aiga, qite lo rèc de las Planquetas èra pas pro plondper la nostra mamà i nadar. Quand èrem tròp lasses de caminar, la mamà nos laissava polsar: dins una retina vièlha de tais, dins una tuta de guèine abandonada, dins una cava de lapin, dins qualque trauc...

Quand arribèrem a Rance, quanta d'aiga, quanta d'aiga! A! èra plan quicòm mai que lo rivatèl de las Planquetas! Aprenguèrem a caçar la galinèla, la trocha, totes los autres peisses de ribièira levat lo bechet, que i aviá pas que lo papà que se poguèsse venjar d'aquel monstre.

Lo territòri de la mamà arribava fins a la ribièira Tarn. Lo papà, el, caçava dins Tarn; e lo seu, de territòri, èra plan dos còps o mai coma lo nòstre.

Jòcs de loiras.

Dins Rance, quand pescàvem pas, nos divertissiám entre nosautres. Quora jogàvem a l'amagat per la brancalha que trempava dins lo corrent; quora nos lochèvem, quora sautàvem de rocasses; quora cabussàvem dins una gorga; quora nadàvem sus l'esquina per nos manjar lo peis que veniàm de trapar... nos alassàvem pas jamai de trepar!

Dins lo nòstre territòri, vòli dire lo de la mamà, i aviá una davalada que nos agradava fòrça; cada nuèch i nos anàvem divertir: remudàvem totes las pèiras que lo corrent aviá rebaladas, nadàvem a capmont de la davalada, nos tornàvem virar per prene parada e...lo cap primièr nos laissàvem limpar, de ventres, sus la tèrra saurèla del fons...

Tornàvem nadar a capmont, tornàvem prene parada, tornàvem limpar...las oras entièiras. E la mamà que i s'agradava tant o mai coma nosautres!

De còps, fasiàm a qual demorariá lo mai jos l'aiga. La mamà nos crestava totjorn; ni mai nos enganava pas que, quora una quora l'autra la teniàm velhada.

Ara qu'aquò me recòpa, me soveni que quand èrem a las Planques, nos amusàvem tanben a limpar, de nuèches de longa, per la nèu de qualque travèrs; e lo papà e la mamà que nos fasián rampèu!

Nos amusàvem tanben totes solas, amb una botelha de plastic que passava, amb una postarèla que nadava, amb qué que siá: amb una pèira que getàvem dins l'aiga e que nos esperforçàvem de tornar pescar abans qu'agèsse tocat lo fons; amb un rocalhon que fasiàm redolar per tèrra; amb una branca que caliá sautar; amb una cava novèla de visitar... Cambiàvem de jòc un pauc cada nuèch.

Lo mal-te-vòli.

Per nos melhor gandar contra tota malparada, demoràvem pas gaire al meteis airal: nos mudàvem un pauc cada nuèch, que l'òme nos pistèsse pas.

Son intelligents, los òmes, disi pas, mas terriblament maldisèires; e malfasèires tanben! La loira, çò dison, malgasta la pesca: se manja las escarabissas!

— E l'òme, las se manja pas, las escarabissas?

— Se manja tanben las granhòtas! — E l'òme, las se manja pas tanben?

— Se manja lo peis de ribièira! . L'òme ne manja pas benlèu! La loira, quand ne vira, fa un carnalatge de salmon! Coma se los òmes los aimavan pas, los salmons!

— Se manja tota la peissonilha dels estanhs e de las paissièiras! E las granolhas que manjam, ne manjan pas de peissonilha, elas? E las anguilas que trapam, ne fan pas perir de peissonilha?

Una nuèch que nos divertissiam a nadar pas que per l'amor de nadar, ausiguèrem un Flòc! Polida que menava l'escorsa s'arrestèt còp sec, coategèt, s'escaplevèt, se revirèt sul ventre e se metèt a sagnar per un òrre traucàs qu'aviá pel cap: èra mòrta! Un òme l'aviá desquilhada que nos deviá cochar despuèi de nuèches dins lo clar de luna...

Acaissèrem Polida que Jo corrent emportava. La menèrem dins una tuta de guèine desabitada e plorèrem tota la nuch: paura Polida, mòrta pcr pas res, a causa de la falsièira dels òmes!

Lo retorn de Paire.

Una nuèch que caçàvem la galinèla, Paire tornèt. Fasiá de meses que l'aviàm pas vist. Nos agachèt solament pas a nosautras. S'enanèt tot drech cap a la mamà que se reganhèt: lo mordissiá, l'escarnissiá, lo fugissiá... Paire la corsava. Maire se tornava revirar, se tornava reganhar, se tornava fugir...Paire la tornava corsar...

Aquò durèt tres o quatre jorns, puèi, una nuèch, amistosament, se mofinegèron. Alara, se metèron a nadar ensemble, a cabussar ensemble al fons de l'aiga, a tornar sortir ensemble dins un grand Flòc! E de s'abracar! E de rire! Nosautras doas, nos agachèrem e compenguèrem: nos caliá mudar al pus lèu; causiguèrem de partir per Tarn.

L'apèl de l'amor.

Bèla e ieu demorèrem ensemble pendent tres ans. Ausiguèrem alara l'apèl de l'amor: un mascle venguèt que me causiguèt a ieu; ensagèri ben de me regassar e de l'escarnir, mas nos amistancèrem plan lèu fach. Bèla s'enanèt pas luènh, a l'espèra d'un autre mascle. La tornèri pas jamai véser.

Quand foguèt ora per ieu de m'ajaire, me prenguèri, luènh de Tarn, una retirada segura sus las abroas d'un rivatèl: una dintrada de per defòra e doas intradas de per dedins, dins lo rivatèl. Rodelèri sus plaça per me tralhar un brave jaç... Dins la nuèch, arribèron dos loiratonèls, pichonèls, magronèls, los paures, mas polidonèls. Los lequèri, los amairèri, los atetonèri, losalachèri: èri lor mamà!

LA NUCHOLA

Chòt banut? o caus?

Soi la nuchola. Vòli jogar que me coneissètz pas!

Avètz ausit parlar de ieu, mai que probable, mas me coneissètz pas vertadièrament; quant jogam? A, a! volètz pas jogar? Avètz peur de vos enganar? Alara, sètz plan coma totes los òmes, que s'enganan cada còp que parlan de ieu:

— Tè, un ducàs! diguèt un dròlle, l'autre jorn, en me vesent.

— Jutja-te! Es un caïnàs! li respondèt un autre dròlle.

— I sètz pas, faguèt un tresen: aquò's un caüs!

E me mandèt un rocàs per se provar, probable, qu'aviá rason... E ben, s'enganavan totes tres: lo ducàs que li dison tanben caïnàs, duganèla, caüs ,, lo ducàs aimariá plan, el, que totes lo sonèssen Grand Duc e que degun lo prenguèsse pas per un chòt banut. Aqueles dos, lo ducàs e lo chòt banut, son de cosinalha; ieu, nuchola, pòrti pas de banas! E soi plan pus menuda que non pas lo grand duc.

Duganèla e Coí.

Ma maire me contèt qu'èrem dos quand nasquèrem...que demorèt una mesada aclatada suls uòus...que lo nòstre paire, se sonava Chòt, l'avitalhava del temps que ela coava.

Nos contèt tanben, la nòstra maire, que de demorar tant de temps clavelada suls uòus, una enveja la teniá trapada de se manjar de granhòtas; e qu'ausava solament pas o confessar a Paire Chòt, qu'èra borrut e estacat, e que se contentava de ratalha, el:

— È ben, me creiretz o me creiretz pas, ajustava la nòstra maire: de tot lo temps que coèri, Paire Chòt, per tan borrut e sarrat que foguèsse, me portèt pas que de granhòtas! E per vosautres dos, quand nasqueretz, portava pas que de ligòtas, que vos estofèssetz pas amb de borra de rat o amb d'ossilhons! Nosautres dos, èra ieu e mon fraire. La mamà me sonava Duganèla; mon fraire, lo sonava Coí

Dins la claror de la nuèch.

Ara, Paire Chòt e Maire Nuchola nos apasturavan totes dos. Aprenguèrem lèu a engolar mirgas e granhòtas. Per aquò far, se caliá acrancar plan solid, quilhar las patèrlas, cutar los uèlhs, tòrcer lo còl, donar de braves còps d'avaladoira... d'aquí que la mirga o la granhòta agèssen acabat de passar.

Tanlèu que poguèrem, sortiguèrem de nòstre nis qu'èra pas qu'un trauc de castanhièr, estrech e negrós; plantàvem las arpas per una branca, regassàvem los uèlhs; e sens bolegar escotàvem la nuèch...

Qu'es polida, la nuèch, per una castanhal plan desrevelhada! De jorn, ni pels aucelons que se passejan o que canturlejan, de jorn, la castachal es mièg aconsomida, mas de nuèch... Tota la ratalha, tota la ratonalha que se passeja! totes los erices que trotinejan! totes las mostèlas que serpatejan! totes los singlar que trauquejan! totes los esquiròls que trepejan e que te farián estrementir se t'escotavas!

— E totes aqueles uèlhs que lusisson! Mas se jamai bolègas una arpa, tan bolegadís arrèsta la nuèch: tot s'acocona, tot se reclama, tot se cala... Te cal pas jamai arrestar la nuèch: es tan polida, la nuèch! Consí se fa que siá tan canda, la nuèch? E que lo jorn siá tan fosc?

Dins la foscor tubosa del jorn.

Totes los jorns, los passàvem a dugar dins una mena de foscor tobosa, sus la branca de castanhièr. Per de dire de far quicom, ieu Duganèla, codoissavi mon fraire Còi, que se desplaçèsse de galís, sens levar las arpas de sus la branca per tombar pas, e que se mudèsse fins a l'autre cap de branca. Quand podiá pas anar pus luènh sens tombar, el me butava a ieu, e nos tornàvem sarrar cap al nis.

Un jorn que nos divertissiàm aital, Còi arribèt al cap de la branca, oblidèt de s'arrestar pro lèu e...faguèt la cabussada: cabussejava de branca en branca e finiguèt que s'espasèt al pè del castanh. S'esclafèt pas, ni per tot, que de falguièiras lo sostèron, mas demorava pel sol, mièg estabordit. Ieu, los uèlhs rebotits, udolèri, udolèri...Ara, Còi udolava tanben. Maire Nuchola compreguèt sulcòp: ensagèt ben de tornar levar Còi, mas poguèt pas. Calguèt que Paire Chòt lo trapèsse per una ala per lo tornar portar dins lo nis; èra mai que ora: lo guèine se rodava, prèst a sautar; coabaissat e despeitat, s'entornèt a sa tuta sens res.

Alatejadas.

Òm ne fa de sadols de demorar clavelat sus una branca! Òm ne fa de sadols de far vai-e-vèni de galís sug aquela branca per se divertir! Baste trobar quicòm mai!

Es mon fraire Còi que trobèt: sens cridar para ni gara, tot d'una, se metiá a alatejar; alatejava, alatejava coma se voliá prene parada per se lançar. Se'n gardava ben, que creritava de s'aplatussar pel sòl tornarmai, coma l'autre còp.

De lo véser far, alatejavi tanben: fasiàm de vent, fasiàm de bruch, nos amusàvem coma de falords. De jorn, los parents nos cridavan pas, mas quand aquò nos preniá de nuèch nos corroçavan que jamai, que cada còp arrestàvem la nuèch: tot s'acoconava, tot se reclamava, tot se calava...

Una nuèch qu'una nisada de garris aviá deslargat, Còi alategèt e se lancèt: ausiguèri lo Flòc! e la siscladissa; veniá de capitar sa primièira caça! Tornèt pas montar, que podiá pas; pus tard dins la nuèch, l'ausiguèri e lo vegèri que caminava sus un autre garri, mas aquel d'aquí, lo capitèt pas!

Ieu, ausèri pas sautar d'aquela nuèch, que lo guèine se rodava per la castanhal. Quand se sarrava de tròp de nòstre castanh, Maire Nuchola e Paire Chòt davalavan sul guèine per lo taganhar, que se revirèsse e que venguèsse pas acaissar Còi. S'enfoscava, lo guèine, que lo taganhèssen aital, mas s'alassava lèu d'acaissejar pas que de vent; alara, se retirava enferonit. E mon fraire Còi, atissat a la caça, se dobtava solament pas que veniá d'escapar a un malparat.

Ma primièira presa.

Ieu me lancèri tres nuèches pus tard. Abans que sautèssi, la paura me sarrava las arpas; quand agèri sautat, la paura me sarrava las alas; quand foguèri pel sòl, la paura me sarrava las tripas... Maire Nuchola e Paire Chòt me tenián ben repotegat, que me boleguèssi; mon fraire Còi me veniá ben pro codoissar, que caminèssi, bistanflèra! demoravi aquí, paralizada per la paura...

Sens comptar que tot aquel bolegadís aviá arrestada la nuèch! Mos parents alara se postèron sens bruch sus la branca pus bassa del castanhièr e me comandèron de plogar de tremolar, que me velhavan totes dos. Còi èra partit caçar tot sol. Quitèri de tremolar. Doçamenton, la nucch s'encaminava tornarmai... Los uèlhs rebotits, esperavi... Quicòm boleguèt, aquí, davant ieu: un ratanhòl! Lo t'agèri lèu confessat! Ma primièira presa!

Lo còp de fusil.

Ara, nos encapriciàvem per la caça. Es alara que compenguèrem que nòstra primièira presa s'èra facha pas que per còp d'astre: mancàvem un pauc tot çò que cochàvem:

— S'apreniàtz a vos mudar sens menar bruch! nos cridava lo paire.

— E se plegàvètz un pauc de vos disputar! ajustava la mamà.

E nos calguèt aprene a nos calar...a esperar las oras entièiras sens bolegar lo mendre pel...nos calguèt aprene a nos laisser càser coma un ròc sus çò que cochàvem...e a nos contentar de fort pauc quand aviàm mancat nostre còp. A que non pas! se ganhar la vida se fa pas tot sòl!

Còi, un ser, lo ventre curat, se metèt a l'espèra sus un pal: cochava una talpa. Vegèt pas venir un drollàs que portava un fusil. Lo drollàs, de per darrièr, afustèt Còi sens que se'n mainesse. Lo paure Còi foguet asclat pel còp de fusil. Las agaças lo desfatèron...

Cadun per se.

Sus la fin de setembre, Paire Chòt me faguèt comprene qu'èri vengoda nuchola: me caliá mudar endacòm mai, que lo territòri èra pas pro bèl per far venir doas familhas al còp. Maire Nuchola se calava... M'enanèri pus luènh, plan luènh, tota còrmacada. Arribèri dins un autre bòsc; me volguèri pausar:

Oo! Ooo! Ooooo! Una altra nuchola que me saludava? Mas non! Confla de colèra, tota rebotida, me disiá qu'èri dins çò seu e que, s'èra ieu, demorariá pas aquí una minuta de passa! Me calguèt anar pus luènh, encara pas luènh...

Aquela nuèch, mangèri tant val dire pas: dos o tres parpalhols, quatre o cinc luscambas, una misèria! A punta de jorn, me pausèri sus un garric; esperèri, per véser... Cap de gorpatàs me coaquegèt pas, cap d'agaça barjaquèt pas... mas un esquiròl s'enanèt a la buta-buta... Ieu, boleguèri pas d'aquí, de tot aquel jorn.

La Davalada.

Venguèt la nuèch; èri aganida. Sens esperar mai, ataquèri de caçar. Tombèri sus una polida que manquèri pas: l'agèri lèu engolida.

Un vent canin se bolegava dins las brancas. Totas rossèlas de vielhum, las fuèlhas tombavan, tombavan, tombavan a tira qui pòt... Quand foguèron venguts totes nuds, los arbres se calèron: me manquèt, aquel forfolh de fuèlhas que m'aviá breçada tant de temps...

Una nèu aboriva venguèt acatar lo campèstre. Ara, la nuèch èra blanca; d'una blancor que me fasiá prusir lo viston; los bruches èran pas tan francs e arribava que m'enganèssi: un còp que cresiái d'arponar una altra polida, plantèri mas arpas sus l'esquina d'un eriç... Los garris, aici, èran pas espesses: se compreniá qu'avián perit dins lo ventre de las polidas...o qu'avián fumat endacòm mai. Tot aquò me bolegava lo tristum: soscavi a mon paure fraire Còi... somiávi de Paire Chòt, de Maire Nuchola...

Lo clas de l'ivèrn.

Un matin de febrìer, lo bòsc s'emplenèt de grivas; me n'embuquèri doas, una darrièr l'autra. Ara qu'èri plan sadola, la vida me semblava pas de tot tant pesuga; tota la jornada, somièri de Maire Nuchola, de Paire Chòt, de mon paure fraire Còi: me semblava qu'anavan tornar, me sentissiáu pus leugièira, pus contenta, pus...Es alara qu'ausiguèri "Oó! Ooó! Oooooó! . Me rebotiguèri sulcòp, conflèri las alas, conflèri totes mas plumas e m'aprestèri per defendre lo meu garric. Aquí, davant ieu, una altra nuchola:

— Oó? Ooó? Oooooó? me demandèt.

— Oó? respondèri ieu, sens atacar.

— Oó? Ooó? Oooooó? me tornèt demandar la nuchola mascle.

Alara, nos mofinegèrem e nos apareièrem. A la lèsta, la nuchola mascle s'enanèt proclamar per bòsc que nos preniàm aquel territòri...

Nos causiguèrem un trauc dins lo garric vièlh. Faguèri dos uous e ataquèri de coar...

Es ben quicòm ça que la que d'èsser nuchola! Es ben quicom d'èsser la primièira aucèla del bòsc a cridar lo clas de l'ivèr!

LO COCUT

Cocut, cocut, cocut, cococut!

Cocut, cocut, cocut, cococut! Aquí ma cançon... Es una cançon qu'anóncia la Prima. E m'agrada a ieu que ma cançon anóncie la Prima:

La borra ja se fa pegosa,
l'avelanièr ven pus espés,
e la violeta vergonhosa
nòl tant que pòt, mina de res...

La cocuta florís pel tèrme,
lo vin rebofís al tinal,
lo boièr contèsta l'afèrme,
lo pagés fema son pradal...

La saba corrís dins las brancas,
lo rivatèl se ritz pel prat,
las solelhadas son pus francas;
l'aucèl fa son nis sul forcat...

Cocut, cocut, cocut, cococut!
Se la branca peta, soi fotut!
Cocut, cocut, cocut, cocacut!

L'aucèl sus la branca, soi ieu: me veiretz pas jamai quilhar cap d'ostal, sabi pas bastir; me veiretz pas jamai coar cap d'uòu, sabi pas coar; me veiretz pas jamai fa venir de familha, ai pas aquela vocacion. Ma vocacion es d'èsser l'aucèl sus la branca, de me mudar de fraisse en fau, de me rodar de bòsc en sèlva, de viure e morir sens ostal...

Cocut, cocut, cocut, cocacut!
Sens camisa soi tot nud!
Cocut, cocut, cocut, cococut!

Nasquèri sens camisa, coma totes los autres aucèls. Nasquèri tanben sens parents. Quand espeliguèri, vegèri plan que mos parents èran pas mos parents: èri plan pas gròs non pas eles. Aprenguèri per la vesinalha qu'èri bastard; mon pairastre se sonava Boscarin; ma mairastra, Boscarida, perquè pas Boscarina? Ne sabi pas res. Ma vertadièira maire èra la Cocuda: Una rebalada-que-quitava-pas-de-tornejar-sul-territòri-dels-autres-aucèls!

— L'an passat, afortissíá una mesenga, m'afrabèt cinc uòus! Ieu la vegèri pas, mas o me contèron: teniá agachat deçà, delà, que degUn arribèsse pas, que degun la vegesse pas; se preniá un uòu dins lo bèc, lo laissava tombar pel sol...e las agaças acarnassidas, per un còp, agachavan pas se fasián divendres!

— Es una vergonha, repreniá una passerada: ieu perdèri aital quatre passerons que se moriguèron, los paures, abans espelir!

— L'an delà, ajustava lo passerat, foguèt encara pas carronha: venguèt esclafar los uòus de quatre o cinc familhas del nòstre bosquet, abans de s'enanar estremer lo seu, d'uòu, dins un nis de cardonilhas de l'autre bòsc!

Cocut, cocut, cocut, cococut!
Mèrda fresca aquò put!
Cocut, cocut, cocut, cococut!

A! crentavan pas degun, los vesins, per bologar la mèrda fresca! Coneguèri lèu totes los detalhs! Mon paire Cocut? Un fotralàs-d'aucelàs-grossàs-grisàs-brutalàs... que se fasiá pas de degun! E que quitava pas de far tremolar to tas las aucèlas en mal coaire! Ma maire Cocuda? Vos pòdi pas contar tot çò que relatavan sus ela... Descriदारai pas tanpauc la Boscarida ma mairastra. Per l'enfoscar, la vesinalha li reportava çò qu'aviái vist o inventat: èra venguda, la Cocuda, un matin de Prima que totes los aucèls avián acabat de pòner, mas qu'avián pas encara atacat de coar; aviá rodat sus la mata tres o quatre còps per se trafar de totes los mascles que defendián lor territòri; s'èra pausada sus totes los arbres qu'avián un nis; s'èra mesa a cocudar per far inquietar totes los aucèls de l'airal; s'èran levats totes amassa per secutar aquela-mens-que-res!...

Ela, la Cocuda, aviá fach alara mina de s'entornar; aviá semenats totes los aucèls que l'acotissián en cridassejant; èra tornada, sens menar bruch, sus la branca de la Boscarida; aviá devistat lo nis, los uòus mirgalhats; n'aviá trapat un dins lo bèc per lo laisser càser, que s'esclafèsse pel sòl; un segond, un tresen, un quaten; puèi, s'èra anada pausar al pè dels uòus esclafats: los auriá compissats, s'aviá pogut! assegurava una rossinhòla. Mas s'èra contentada de far çò autre, e aquí de tremolar! E aquí de s'esperforçar!

Fin finala, ajustava un reipetit, fin finala aviá fach un uòu ENÒRME, censadament coma un uòu de pola! e tan mirgalhat coma los uòus de la Boscarida! Lo s'èra pres dins lo bèc per l'anar pausar doçamenton dins lo nis de la paura aucèla, en plaça dels uòus esclafats, al mièg dels tres que demoravan e...vèni me quèrre: aviá fumat!

Ma mairastra Boscarida ne foguèt ben escandalizada, çò dison, mas un uòu es un uòu: se metèt a coar sens un mot de res.

Cocut. cocut, cocut. cocacu!

Un enfant de cocut

carreja de sang de, cocut!

Quand espeliguèri, me mainèri qu'èri pas tot sol: sens camisa coma ieu, tres boscarilhons badavan la becada; maire Boscarida los pessava: una mosca, una canilha, un moscalhon... E ieu alara, nom d'un cocut? De me véser tot rebotit, maire Boscarida prenguèt paur; dins una estrementida s'entornèt pel bòsc; tornèt amb una canilhassa; badavan, los boscarilhons, mas la Boscarida meipessèt a ieu. S'entornèt, tomèt amb una mosca, s'entornèt... Quantes de còps per jorn fasiá aquel vai-e-vèni?

E totjorn badàvem! E totjorn engolàvem! E totjorn èrem adelits! Alara, paire Boscarin i se metèt atanben: alatejavan totes dos, alatejavan, alatejavan, nos embucavan, nos embucavan e quitàvem pas de badar...

Se devoravan, los paures, e nosautres devoràvem! No'n tenián pas! Ieu èri encara pus aganit que non pas los autres e se capitèt mai d'un còp que panèri de becadadas qu'èran pas per ieu.

En mai d'aquò, confessarai que m'inquietavi plan sovent sens saber perqué:

— L'hereditat, mai que probable! rifanhavan los vesins, Un enfant de cocut carreja de sang de cocut!

Quand metèri las agulhas faguèri un autre daquòs pas polit polit: quicòm me bufèt de butar... e butèri!

Passèri lo cap jol ventre d'un boscarilhon e l'escaplevèri cap ennaut, tan fòrt que poguèri: lo boscarilhon cabussèt del nis. Del temps que los parents cridassejavan, una polida, a çò que dison, se prenguèt lo paure auceleon per son dejunar.

L'endeman matin, lo meteis quicom me tornèt bufar de tornar butar... e butèri: un autre boscarilhon i passèt; es una agaça que lo se mangèt aquel d'aquí. Lo que demorava, lo butèri sens esperar mai; pas per falsièira, o creguèssetz pas! mas puslèu per ereditat, coma o disiá la vesinalha...

M'espatarrèri dins lo nis. Mos parents adoptius, sul moment, sabián pas qué dire, mas èran pas nascuts malsapioses: coma tornavi badar, me tornèron embucar serrs mai d'alonguis...

Cocut, cocut, cocut, cococut!
Se la branca peta soi fotut!
Cocut, cocut, cocut, cococut!

Ara qu'èri tot sol, profitavi mai: quand agèri totas las agulhas, èri tres còps pus gròs que non pas Boscarin parlem pas de Boscarida!

Quand tombèri las agulhas, aviái ja de plumas aici sèm; e començavi d'alatejar dins lo nis; e me quilhavi sus las patas per melhor vistalhar çò que se passava pel bòsc...

La vesinalha, coma de costuma picava dalha:

- Aquel enfant ten plan de son paire: es aissable que jamai!
 - Me'n parletz pas! Es insuportable! Diriàtz qu'a lo fuòc endacòm: agachatz consí se quilha!
 - E quita pas de remenar! E quita pas de repotegar! S'èri sos parents...
 - Los parents se'n pòdon pas venjar, ma paura E se crèban per l'apasturar coma cal!
 - E perqué lo gardar, se ne pòdon pas èsser mèstres? Quand om pòt pas far quicòm, òm se'n carga pas!
 - Ò! paura, fa mal far d'èsser maire: un bastardon es de plànger, ni per tot!
 - Bastard o pas, un dròlle s'ensenha! Agachatz un pauc consí l'ensenhan: jamai lo corroçan pas l Manjan lor temps a lo pessar! Apelatz aquò ensenhar un dròlle?
 - Un enfant de cocut s'ensenha pas gaire, paura: grana de gram fa pas que gram! o sabètz ben...
 - Serà ben quicòm mai quand deslargarà! Ò farà tot venir baug!
- Mai de cent còps, sens brica mentir, ausiguèri ressègas aital...

Cocut, cocut, cocut, cococut!

Sabiái pas encar cridar cocut... Un jorn, entrevegèri passar un polit aucèl gris de la coa longa que s'anèt pausar sul garric vesin. Aquò òc, èra un aucèl! Èra quicòm mai qu'un reipetit, quicòm mai qu'una cardonilha, o qu'una verdièira, o qu'una agaça! Era quicom mai qu'un gag, quicòm mai qu'un pic, quicòm mai que non pas un mèrlhe...

Se metèt a cantar, lo polit aucèl:

— Cocut, cocut, cocut, cococut!

Alara, quicòm me trapèt, l'heritat, mancablement, e fòranisèri sulcòp...

Ensagèri ben de volar coma Boscarin e Boscarida; alategèri ben pro, mas èri tròp pesuc, probable: me rebordelèri de branca en branca e tombèri pel sòl ont me recacèri coma poguèri, sens tròp de mal...

Boscarin e Boscarida me corrocèron ben un bocin, mas coma tornavi badar, m'abandonèron las doas canilhas que venián de pausar sul pelenc. S'entornèron a la buta-buta per ne quèrre d'autras. Ieu, sautejavi, coatejavi, alatejavi. Eles, tanlèu tornar, me sonavan, m'embucavan e s'entornavan a las canilhas: ara, metn caliá mai de cent dotzenas per jorn. Qual descanilharia los arbres del bòsc se lo cocut ne manjava las canilhassas?

Lo darrièr pel folet, lo perdèri lèu. Aprenguèri a volar coma cal. Un jorn, m'enanèri per tornar pas:

— Cocut, cocut, cocut, cococut!

LO PIN SILVÈSTRE VENGUT VILANDRÉS

La pinha.

Nasquèri pas dins una plançoniera, ieu! Nasquèri en plena devesa... De Dòna Natura... E d'un paire pinastre.

La pinha que me portava, un bufal de vent marin la desrabèt a mon paire: chac! s'anèt espintar dins una faissa de falguièiras, al pè d'un genèst pincal que se demandèt çò que se passava.

La Davalada, de tot un fum de fuèlhas secas m'acatèt. Un matin de setembre, una albièira aboriva susprenguèt la fuèlha de fraisse: un solelh blancolin venguèt ben lecar l'albièirada, mas quora una quora l'autra, dins una estrementida, las fuèlhas de fraisse se destaquèron, negrosas e tristonèlas, per venir cabussar per sòl e i far solada abans qu'aja picat miègjorn...

A1 mes d'octobre, tombèron las fuèlhas de fau: virolejavan, virolejavan, fasián lo semblant de tornar montar, mas una ventadissa plena de falsièira...pel sòl las veniá placar! Sus aquò, jol pes de la primièira nèu, se pleguèron las nautas falguièiras: acatèron la pinha que me portava, coma per me far mantèl...

L'ivèrn se deslarguèt sus la devesa: venguèt un freg que sarrava lo cuol dels mèrlhes, una gibrada que plombava èrbas e brancas, una ecirada qu'ecirava lo fust dels arbres, una glacina que glacinava los camins. Alara, faguèt un glaç que tot èra glaç! Quand ne virava, una fuèlha seca de rai, après balançar un moment dins lo freg que pelava, me veniá tanben far mantèl.

Sus la fin de l'ivèrn, lo garric endarreirat se laissèt despolhar tanben: tressecadas, sas fuèlhas se tenián rebordeladas sus las pinhas, dins un forfolh...Los ventasses, alara, s'ataquèron totes a mon paire silvèstre: i perdèt d'agulhas, vertat, mas tament pauc, qu'aqueles ventasses, moquets, se caleron...

La grana.

Tombèron las pluèjas: las marcencadas, las granissadas, las pesenadas, las gibornadas, las borrascadas, las cabrassadas...d'aquel grand coquinàs de Marcenconàs, los vacairals canifres d'abril... Doçamenton, ma pinha se conflava. Prestàvan, las escalhas que m'ensarravan. Prestava, l'estug mofle que m'emmantelava. Se conflava, ma grana, doçamenton...

Un matin d'abril, un merlhatàs del bèc rossèl me venguèt picassar la pinha: chac, chac, chac, chacachac... Cugèri perir! Agèri lo biais de me deixar rebordelar, sens que me vegèsse, per la tèrra negrosa de la devesa: gandit! gandit! gandit! èri plan gandit!

Las calorinadas e las ramadas tebasas del mes de mai me venguèron calinear. Conflat a plena pèl, finiguèri que m'espètèri: empusèri cap enbàs, dins la tèrra doça, una blanca raig; cap ennaut butèri mon grelh! Mina de res,

contornegèri lo rocalhon que calculava de m'arrestar; trauquèri la mossolina d'una fuèlha de fau caumosida; e grelha que grelharàs dins mon jaç de falguièiras secas, cap al solelh!

La brota.

Tanlèu nàisser, foguèri breçat pels grands vents: la bisa canina que saquejava totas las corduras endolentidas del garric vièlh; lo marinàs que fasiá gemegar lo grand fau, lo negre vent de taba que se venié rebalar per las brancas que ne ploravan; e mai lo soledre que o tornava tot tressecar.

Dels grands vents, se'n risiá, mon paire pinastre: fasiá lo semblant de plegar l'esquina, los grands vents cornavan que l'avián crestat; el, trafarèl, se tornava quilhar dins un reviral.

Dins mon lièch de falguièiras secas, caudetament emmantelat, me'n risiá tanben, dels grands vents. De sentir fremesir tota la fustada de per enbàs, d'ausir bramar lo vent de per dessus, de véser córrer las

nivols espelhandradas... m'afiguravi d'èsser dins aquela mar que ne parlan los òmes, potina menuda, mas salva, al pè d'un cetacèu de fèr en perdicion...

La margarida.

Ara qu'aquò me recòpa, vos voli contar lo còp de la margarida que tant se trufava de ieu lo jorn que nasquèri, de tan prim, de tan magrostin, de tan pichonèl, de tant traça qu'èri. L'annada d'après, li frelhavi la cuèissa; e s'enfoscava, ela, que lo meu fisson la venguèsse fissar cada còp que lo vent coquin un contra l'autre nos veniá butar.

L'annada d'après aquela annada d'après, sa camba longinèla de margarida longaruda se trobèt clavada de bon, prionièira de mos pinèls arputs e grafuts. Setn laissèt morir, despeitada, après una longa despeitason...

Alara, butèri, butèri, butèri... e codoissavi las falguièiras, que me laissèssen passar. Se rebecavan, las Marià-mecas, mas quand las fissavi, me donavan d'ample e...traucavi, traucavi, traucavi...cap a la lutz. Quand las agèri crestadas, vos vòli jogar que mon paire pinastre, de sa vint-e-cinquena de mètres d'auçada, se risiá tot sòl que foguèssi vengat tan bèl. Alara, venguèt LO MALASTRE GRAND.

LO MALASTRE GRAND.

Un matin de Davalada que tot çò qu'èra pas pin silvèstre rossejava, arribèron los òmes. Cadun sa tronçonaira, se metèron a tronçonar, tronçona que tronçonaràs. Totas las bèstiás pinatièiras se calèron. Totes los babaus s'estremèron. Totes los aucèls fugiguèron...

Tot çò qu'èra pas que blaca faguèt lèu copat e tralhat. Mas los arbres vièlhs, ruscapelats o ruscamossats, ensagèron de téner còp. Alara, s'empebrinèron las tronçonairas!

Totes los arbres, dins una abridolada de brancas bresadas, tombèron pel sòl, afrabats a mòrt! Mon paire pinastre, de véser tot aquel desastre, semblava que se quilhèsse encara que mai...

La tronçonaira clavada.

L'òme de la tronçonaira pus bèla se sarrèt d'el... Lo contornegèt tres o quatre còps. Tres o quatre còps, e tres o quatre passes se recuolèt, coma s'aviá vergonha de s'atacar a un centenari, coma s'aviá vergonha ben!

Se desbraguetèt per escampar d'aiga. Tornèt juntar son boton de bragueta. Faguèt una pipa que s'espetèt, escandalizada de se trobar palpnejada per de dets que pudián la pissa! L'òme se'n faguèt una altra que tenguèt còp. La s'aluquèt amb un botafuòc fach amb una dolha de mon papeta de la guèrra de 14!, que disiá.

Ara, los autres òmes se sarravan tanben:

È ben, lo bandaràs aquel d'aquí? O lo bandaràs pas?

— Serà pas de bon far, la puta! Vesi pas plan ont tombarà...

L'òme quichèt alara sus un daquòs de son aplech. La bronzinaira se metèt a bronzinar, bronzina que brouzinaràs. Sens cridar para ni gara, mordiguèt la rusca de l'arbre. Lo pinastre ne faguèt pas compte.

L'òme faguèt una entalha bèla per empachar l'arbre de se clavar. Lo pinastre ne faguèt pas compte. Rabiosa, la tronçonaira zonzonejava, zonzonejava, cruissinejava, cruissinejava... Còp sec, dins una raufelada, se clavèt! L'òme per la desclavar, tirava; res a far! L'òme forçava s'esperforçava, res a far! Los autres risián...

Amb una altra tronçonaira, calguèt dubrir una entalha pus bèla per desclavar la tronçonaira bèla. L'òme tornèt quichar sul daquòs. La bronzinaira se metèt a bronzinar. Tornèt morder, la lama, dins lo còr de

l'arbre. L'arbre se tornèt clavar. E mai que se clavèt en grand, lo macarelàs: l'òme quitava pas de çaganhar e de renegar! Ni per renegar, ni per çaganhar, ni per tot, sa tronçonaira demorèt clavada.

L'òme clavat.

Alara, los autres òmes ataquèron lo pinastre per un autre talh. L'òme de la tronçonaira clavada fintava l'arbre, mas aqueste fasiá pas mina de tombar. L'òme velhava sa tronçonaira: tirassava, tressusava, damnejava...

Tot d'una, lo pinastre gemeguèt. Balancèt un mòment, puèi tombèt, tombèt, tombèt... per s'alastrar dins un fracatge grand. L'òme, per salvar sa tronçonaira, era demorat aquí. Limpèt, lo fust, sus la tronçonaira. L'òme, quand vegèt lo malparat, butèt un glatiment de bèstia enjaurada e volguèt fugir. Tròp tard: dins un alentiment de cinemà, lo rol li redolèt dessus e li venguèt espetar la clòsca; espet derisòri après lo fracatge grand...

Espaventats, los autres òmes ensagèron ben de socorrir lo nafrat...o poguèron pas; èra mòrt ça que la. S'enanèron quèrre d'ajuda. Calguèt torar lo fust qu'espotissíá l'òme, que ni per palfèrres ni per tractors, podían pas far res dins la tèrra molenca de la molièira de la devesa.

Quand s'entornèron los òmes, amb lo cadavre de l'espotit, demorèri plantat aquí, tot sòl, a velhar lo grand còrs estirat de mon paure paire pinastre...

Lo cap de còla.

Una quinzenada pus tard, tornèron los òmes, rabassièr sus l'espata, panièr al braç. Dins los panièrs, tot un fum de plançons; de la plançonnièira de Montfranc.

Cadun son ordre, los òmes regavan dins la devesa: un brave còp de rabassièr, un plançon de sapin dins l'entalha e de cachar, cacha que cacharàs, a còps de bòtas!

Tota la jornada, trauquèron, plantèron, cauquèron. Quand arribèron a ieu, un de la còla faguèt als autres

— Tè, un pinastre! Lo laissam? Aquò farà lord: semblarà lo diable demest los sapins domètges!

— Laisa-lo! li respondèt lo que menava la còla lo me coparai per Nadal!

Per Nadal, lo vegèri pas: un boisson negre l'aviá fissat pel det guinhaire; aquò s'endenhèt; lo tetanòs i se marguet; lo cap de còla ne crebèt...

La manna de l'òme.

Aquel ivèrn, coma per far lo morre als Montfrancòls que los avián esterrissats de per la plançonnièira de Montfranc ont s'agradavan, los plançons buter on pas brica. Lors pinèls venguèron totes rossèls e se tressequèron. Servèron lor grelh, ni per tot...

Après las cabradas de març, verdegèron las brotas, d'un polit verd; verdegèron tanben los pinèls, d'un verd rosselós. Mas encara butèron pas: esperavan la manna de l'òme. M'agradan pas a ieu, las plantas que se fan dels òmes: ensagèri de far rasonar los plançons, de los tornar desvirar cap a Nòstra Maire Natura, de los conflar, de los foissar, de los... Ne fasián pas compte: esperavan totjorn la manna de l'òme.

Un jorn, arribèt lo Garda:

— Veja-los! diguèt al gardilh. Aqueles sapins ne finisson pas de chorrar! Los te vòli bolegar, ieu: un planponh d'amonitra al ras de la camba e te vòli far véser consí brotaràn!

E mai brotèron sulcòp. Tant brotèron que, dètz ans pus tard, los Montfrancòls los tronçonèron totes apertièira per ne far d'arbres de Nadal: se tressequèron totes en Albigés...

Vendut!

Me tronçonèron pas a ieu: aquel macarelàs de Garda me desrabèt e me vendèt aital a la Comuna d'Albi per far polit endacòm. Mas sabían pas ont me plantar...

Après balançar doas setmanas, lo Conselh decidiguèt de decidir pas. De gratapapièrs calhòls me farguèron de papièrs. De papiers de farlabica oficials: amb entèstas e sagèls...

Es alara que cambièri d'estat civil: se parlèt pas pus de la devesa de Montfranc d'ont èri sortit, que Montfranc es de Roergue, pas d'Albigés. Me faguèron sortir de Lacauna, de Montalet, per pas brica mentir. Me farguèron un pedigree que disián! Coma s'èri estat una bèstia! De pin silvèstre venguèri sapin: una mena d'avet rog, que disián! Amb d'agulhas quadrangulàrias! — Lo que coneis consí son mas agulhas, que se laisse pas enganar — Mon paire, que disián èra pas Pinastre, mas Pinus abies: es çò que portava là tilheta que me pengèron pel còl. Me demandí ont o anèron.

Ma maire se sonava pas pus Natura, mas Seleccion, que me fasián nàisser en plançonnièira...per la man dels òmes!

— Òc-ben, me faguèron aquela! s'enganèron tanben per ma pinha: lo que coneis consí es ma pinha silvèstra se laissara pas colhonar! Mas ieu, me'n tressecavi de despiech...

Lo promotocologista.

Quand se mainèron que fasiái lo morre, s'afanèron de me tornar retrocedir — òc-ben, es plan aquel mot que diguèron — s'afanèron de me tornar retrocedir a un promotor que se disiá ecologista, mas que cagava pertot dins Albi de clastrons de lapins vergonables — los clastrons, pas los lapins: vòli pas descriudar los lapins, amens los que son de salvatges; los domètges, disi pas...

Adonc, aquel promotocologista me quilhèt al pè d'un ostalàs, un H.L.M., que disiá Un ostalàs? D'ostalasses puslèu, qu'èri tot enrodat d'ostalasses!

Ieu que tant voltontavi los vents, coneguèri pas pus cap de vent! Ieu que tant aimavi la lutz del solelh, a pro pena s'un rai de solhel me veniá frelhar! Ieu que tant presavi l'escur de la nuèch, coneguèri pas pus la nuèch, que d'ampolas de cent cremavan de longa per mos pinèls! Ieu que tant estimavi la sentor feruna dels singlar, lo musquet secrèt de las flors campèstras, la nolença cauda de la tèrra après un auratge d'agost... coneguèri la pudesina. La pudesina de la Viscòsa que se vnié rebalar a mos pès; la pudesina de graissilha que s'acrocava a mos pinèls; la pudesina dels autobusses; la pudesina de las autòs: pudesina de pudesina que m'enrodava de pertot!

Cremat!

Per Nadal, cada an, m'enfestonavan de clincans... e de neons...e de veirothalhas...tant i a que cap d'aucèl de vila s'ausava pas sarrar de ieu! Parli pas dels aucèls de pels camps: i aviá bèl brieu que cap d'aucèl de camp m'agachava pas!

Pel 14 de julh, rebelòta: veirothalhas, neons e clincans... Un festejaire bandat coma un cunh me fotèt lo briquet al cuol! Dins un pas res, totes mos pinèls èran pas qu'un fuòc! Los pompièrs d'Albi, per còp d'astre, èran a posita: finiguèron que m'atudèron. Mas ne rebalèri un parelhat d'annadas...E ne tombavi de vergonha d'èsser vengut tan patraca après aver totjorn estat sanís.

Alara, la paura me trapèt: la paura de morir de languina! La paura de morir vilandrés, luènh de ma devesa! Ara, aquela paura me quita pas pus! Aquela paura me tresseca! Vòli pas morir vilandrés! Vòli pas morir vilandrés!

VOLI PAS MORIR VILANDRÉS!

LA LÈBRE

Mordida de lèbre.

Es pas jamai passat lo dich que cap de lèbre aja manjat un òme... Ieu ne mordiguèri un, un còp, mas lo mangèri pas. Sas quatre ròdas m'avián rebordelada e mièg estabordida. L'òme sortiguèt de son aplech e se venguèt getar sus ieu. Quand vegèri que me juntava, aquò me reviscolèt un bricon: butèri un sisclal que lo susprenguèt, mas se gardèt plan de me donar d'ample, lo bogre! Alara, plantèri mas dents dins quicòm de mòl: lo bramal que l'òme butèt, lo damne que faguèt petar...me reviscolèron d'a fons, un brave còp de rens e...vèni me quèrre!

Dison que, per un òme, una mordida de lèbre compta per una e que se'n dòn un brave brieu, mas aquel d'aquí o aviá plan cercat. De tot biaï, lo mangèri pas, ieu, non pas que el, lo putanièr, s'aviá pogut, m'auriá plan manjada... aquel grand macarelàs, que me fa dire!

Provèrbis de lèbre.

I me fisavi pas tròp a l'òme, de per abans, mas a partir d'aquel còp, i me fisèri encara mens, subretot quand sos cans lo menavan. Un òme, quand a pas sos cans, es pas de crentar, que coneis pas cap de sentor de res!

Quand lo vesètz arribar tot sòl, aplatussatz-vos dins las èrbas e boleguetz pas, que riscatz pas res: ni per vos passar davant a vos frelhar, vos pòdi dire que vos veirà pas.

Quantes de còps son ombra me lifèt sens que se'n dobtèsse! E se per cas vos devistava, crentèssetz pas: l'òme pòt pas córrer! Avèm un provèrbi, nosautras lèbres; d'una bèstiá que tomba malauta e que se pòt pas rebalar, disèm:

Es tant entravada, la paura,
coma un òme qu'a pas cagat!

E un autre provèrbi de lèbre ditz coma aquò:

E quand l'òme aja cagat,
demora totjorn entravat!
Mas descridèssèm pas los infirmes...

Quand èri lebrauda.

Me soveni encara de quand èri lebrauda. Coneguèri tant val dire pas mos parents: mon paire, lo vegèri pas brica; ma maire, la vegèri ben quelques còps, mas pas un fòrt brieu. La primièira setmana, çò dison, o faguèt tot plan coma cal: me fasiá tetar, me teniá caudet, me calinejava e tot. La segonda setmana, teniá partit e m'abandonava al jaç las oras entièiras; me demandi consí la mostèla me trapèt pas, o lo chòt banut, o lo tartanàs, sens parlar dels cans...

La maire tornava, de còps, per una tetada, quand lo somés li doliá de tròp, mas al cap de tres setmanas tornèt pas pus: me calguèt avidar tot sòl, me calguèt aprcnc tot sol...

Per còp d'astre, Dòna Natura m'aviá plan avantajada: quand foguèssi pas que lebrauda, aviá un parelh d'aurelhas extraordinàriás; pas d'aurelhas telescòpicas, non, vòli pas bufar, mas d'aurelhas capablas de

prene lo vent d'ont que venga, capablas de fremesir o de brandar pas; de s'aplatussar o de se quilhar; e un ausidor tant val dire infallible: dins tot l'univèrs, i a pas qu'un autre ausidor que siá sclectiu tant coma lo meu, lo d'una altra lèbre!

En mai d'aquò, Dòna Natura m'aviá graciosada d'una manrega color de tèrra e passapertot. Quantes de còps aquel mantèl me salvèt la vida, seriaí plan en pena de vo'n donar la mendre idèa. Tant i a que dins aquel mantèl me sentissiaí plan dins ma pèl.

E per córrer, mas patassas de lebrauda podían far la contra a totes los cans del canton; quantes ne semenèri pel campèstre, n'ai perdut compte! Aquò fa que, tot orfanèla que foguessi, finiguèri que me'n tirèri.

Tombada de lèbre.

A una lèbre, cal una brava tombada: un flòc de bòsc o de mata per i s'amagar quand los cans te butan, una brava expandida de puèg per te desgordir las cambas quand aquò te ditz, una bona comba plena de viánda per tos repaisses ordinaris, un bocin d'òrt per quand as enveja de quicòm de fin... e un novèl jaç cada jorn per de dire de cambiar d'ostal.

Un jorn que m'èri aconsomida, vegèri venir dos òmes sens cans; adonc, boleguèri pas. S'arrestèron a quatre passes. Parlaran del regiment. Lo regiment, a çò que compreguèri, èra una mena de malautiá que trapa un pauc totes los òmes tant que son encara vacius. Alara, se van far medicinar fort luènh e per de mètgès especializats que lor marcan pas de potingas: pas que de marches e d'exercicis, de jorn e de nuèch. Quand aquò suffís pas, cal quicòm de pus radical que s'apèla La Galaupada del Combatent; es d'aquela medicina que parlavan.

Me fan rire, los òmes: aquela Galaupada del Combatent nosautres la sonam Tombada de lèbre; ieu la fau cada nuèch, ma tombada, e me'n trapi plan: soi pas jamai estada malauta. Los òmes, eles, espèran d'èsser malauts per far lor Galaupada del Combatent!

L'òme mòrt.

Una nuèch qu'anavi, coma de costuma, far un extra dins l'òrt que se tròba dins l'encastre de ma tombada, encontrèri un òme mòrt. D'en primièr, creguèri plan qu'èra viu: èra quilhat aquí davant ieu e bracejava dins lo clar de luna. M'aplatussèri sulcòp, las avelhas e tot!

Aviaí pas que paur que l'òme sonèsse sos cans! Los sonèt pas: benlèu que o fasiá exprès de los sonar pas, per melhor m'enganar? Fals coma un òme ditz un provèrbi de lèbre; mas non, compreguèri qu'èra plan mòrt: d'una, renegava pas; de doas, aviaí pas qu'una camba; de tres, aquela camba èra pas qu'un pal de castanhièr!

Quand vegèri aquò, faguèri pas mai compte d'aqueles braces que se bolegavan dins lo verit, ni mai del capèl... Roseguèri quatre o cinc rafes, un bocin de rab a, e m'entornèri sus aquò. Après aquel subte, m'arrestèr' exprès cada nuèch a l'ombra de l'òme mòrt, abans de causir mon dessèt.

Jornada de lèbre.

De jorn, una lèbre qu'a pas perdut l'èime se passeja pas gaire, que se ten al jaç un pauc tota la jornada: quora de soscar; quora de s'aconsomir; quora de se desrevelhar; quora de se tornar sondormir...

Aquò empacha pas ton avelha electronica de lèbre d'enregistrar e d'analizar totes los bruches d'empr'aquí: un garri que fosigueja dins son valat, una claveta que se passeja, una sèrp que se grata lo ventre pel camin, un esquiròl que crussineja, un pastre que canturleja... Tot aquò te garda pas de dormir, mas se jamai ausisses las jaupadissas d'un can que buta quicòm, tant val que te mudes sulcòp tant qu'es ora. E quand lo can buta pas pus, te cèrcas un autre jaç per acabar ta jornada tranquilla.

Sortida de lèbre.

Quand las ombras se son plan estiradas pels prats e que lo ser tomba, es alara que fau ma sortida Me quilhi d'un saut per donar un còp d'uèlh de lèbre. Benleu o sabètz pas çò qu'es un còp d'uèlh de lèbre? Aquò's mon especialitat: o vesi tot dins un pas res, a capmont, a capval, davant, darrièr, de cada band, pertot al còp. Los òmes apèlan aquò una vista panoramica .

Se vesi pas res de suspècte, fau doas o tres cabiròlas e me meti a trepar coma una fòla per tota ma tombada de lèbre: aquí, me planti per rosegat un brotilhon de serpol; aquí, fau una candeleta; aquí un bocin d'escorsa de fons; aquí me torni plantar per estudiar qualque detalh qu'aviái pas jamai remarcat, un papièr o un plastic que lo vent aurà reballat e que puidisson totjorn a òme; aquí una altra candeleta; aquí mon ombra que me fa paur; aquí una polida que me fa estrementir; aquí un long contorn de far per anar querre lo sòl pomièr de ma tombada e per tastar, se ne vira, una polida poma roja; aquí un pè de bruga de sautar; aquí un cledon de s'i engulhar de per dejós; aquí lo territòri de l'eriç; aquí la tuta del tais; aquí mon òrt — vòli dire l'òrt de l'òme que se dormís —; aquí l'òme mòrt del braç expandit; aquí mon sopar...

Quand soi plan sadola, torni sautar, torni trepar torni cabirolar tota la nuèch. E tanlèu que l'alba punteja, me causissi un autre jaç per passar lo jorn...

Lo temps de l'amor.

Un matin d'estiu, vegèri venir cap a ieu una fotralassa de lèbre: qualqu'un de ta parentat, me pensèri, e que te ven manlevar quicòm; e non, èrem pas dins la parentat. Èra lo mascle. Nos metèrem ensemble sulcòp. E de nos mofinejar! E de folastrejar! E de nos rebordelar pels blats negres. E de nos passejar las oras entièiras! E de nos corsar: o fasiàm tot venir baug!

Lo diable s'empòrte! nos repotegava lo tais: vos podètz pas anar lecar pus luènh? Aurem lèu los cans per las cuèissas!

E mai s'enganava pas: se deslanguèron darrièr nosautres tres o quatre còps. Mas camba de lèbre val mai que camba de can: nos tirèrem totjorn de totes los subtes.

Lo temps de la guèrra.

Cada an, los òmes dalhan las èrbas, segan los blats, repluman los tèrmes, crèman bartas e romegasses... Es alara que fa pas bon far d'èsser lèbre: pòdes pas sortir de ton Jaç sens que lo gòrp se meta a te decelar, sens que la tartanassa te deviste, sens que lo guèine ne salivege, sens que qualque canhàs t'acotiga...

E as pas encara vist çò pus de crentar: un matin de setembre, tanlèu primalba, ausisses petar un còp de fusil! Alara, totes los fusils se deslorgan! E totes los cans del canton! E totes los òmes de pel país: chac! una catla; pam! un favard; pam pam! un lapin; pam pam pam pam pam! dos o tres perdigals!

E tu, paura lèbre, siás aquí a tremolar dins ton jac, a te rosegat, a te calcinar... Tot d'un còp ausisses una Jaupadissa! E te metes a correr, a córrer, a córrer coma una perduda... los canhasses al cuol! Fas un contorn, una caribomba, un autre contorn...los cans son totjorn aquí! Tornejas, tornejas per los enganar...los cans son totjorn aquí; passas lo puèg, curas la comba, seguisses una carral... los cans son totjorn aquí; t'arrapas per un brugal, t'engulhas dms de caminòls secrèts...los cans son totjorn aquí!

E quand te creses enfin gandida, pam pam: dos còps de fusil te venon frelhar las aurelhas, quand te venon pas traucar lo fetge! Alara, coma una perduda, sortisses de ta tombada, còpas per la castanhal, davalas pel sanhàs grand e sautas lo riu: arrendada, te vas estremar dins l'espés d'un rèndre: te'n seràs encara tirada!

La nèu.

Aquela guèrra dubèrta s'acaba pas tant que nèva pas. Tanlèu que nèva, siás pas de tot tant menaçada, mas l'ivèrn es aquí, sens lusèrnas, sens trèflas, sens òrts...

E te cal demorar dins ton jaç, a somiar de serpol e de bledas... Quand siás tròp aganida, te cal ben sortir ni per tot, t'entraucar dins aquela nèu que te crèma la vista, ensajar de trobar quicòm per manjar: una açanèla, un gratacuol, una prunèla... Te rosègas una blima de genèst, la rusca gibrada d'un arbrilhon... magra pitança!

E quand la granda guèrra siá finida, te cal pas jamai oblidar que la nèu, quand ecira pas, sèrva ta pista; e que l'òme, quora que siá, pòt arribar per te fusilhar, aquí, dins ton jaç, sens la mendre vergonha de res!

Alara, de jorns que i a, te dises que la vida val pas lo còp, que lo dieu de las lèbres te sosta pas gaire e que, benlèu, tant valdriá se laisser morir... Mas quand òm es lèbre, òm s'abandona pas aital: te tornas quilhar, tornas brandir tas aurelhassas e t'encaminas cap a la plana per ivernar... Tornaràs al país per la Prima...

GRANHÒTA

Cabassòla.

Ieu soi una granhòta. Sortiguèri de la paissièra de Sant Leonard, al pè de Montfranc d'Albigés. Dins aquela paissièra, ma maire i ponguèt un jorn milanta uòus que lo meu paire fecondèt còp sec.

Nasquèri uèch jorns après; èri pas qu'una boleta menuda que tremolava dins un banc de gelarèia amb tot un fum d'autras boletas coma ieu. Al mièg de la nòstra boleta, aviàm, totes e totes, un naissilh negre que demandava pas qu'a grossir. Quand aquel naissilh foguèt vengut gròs, gròs coma grun de cabordena, una coeta pichonèla coatejava, coatejava, dins la gelarèia...

Me metèri a nadar tanlèu nàisser; èrem tot un regiment a nadar dins nòstra paissièra. Coneguèri lèu que se caliá batre per viure! Los babaus nos cochevan: quantes e quantas de nosautres n'engolèron, aqueles babaus!

E los peisses, tornarmai! Tant de golarditge es pas de creire! Ieu me'n tirèri, ni per tot. Mas un jorn agèri plan paura, que cugèri perir; url drollàs m'aplanponhava:

Una cabassòla, una cabassòla! cridava lo dròlle: teni una cabassòla!

Agèri lo biais de coatejar; prenguèt paura el tanben; me donèt d'ample; tornèri cabussar dins l'aiga. Mas los dròlles, aquel jorn, ne trapèron sabi pas quantas, de cabassòlas que se prenguèron a lor ostal. Ni mai ne vegérem pas tornar cap!

Granhòta.

Èri plan una cabassòla, aquò d'aquí rai: part una coeta que quitava pas de butar, èri tot en cap; un fotralàs de capàs grossàs e aquela coeta longaruda.

Me'n tenguèri pas aquí: ara, mas patas de darrièr butavan tanben. Butèron, butèron, butèron... e dins l'alar de qualques setmanas agèri doas cuèissa nerviosas, e de cambas longarudas, e de patas de cinc artelhs. Las de davant butèron pus tard: doas patas cortinas de quatre dets. Dets e artelhs èran empalmats; èra plan comode per nadar quand m'acotissí un peis golarut; o per cabussar al pus fons de las aigas per s'estremar dins la sorra de la paissièra.

Ara que mas patas avián butat, ma coeta, ela, se demesissíá; e ni per tot aviái totjorn la sentida qu'èri plan ieu! E me mudavi cada jorn en un autre daquòs qu'èra ieu tanben; anatz-i comprene quicòm Un jorn, agèri pas brica de coeta: aviái fumat! Eri pas pus cabassòla! Èri venguda granhòta!

Los dròlles.

Es quicòm ça que la que de se desrevelhar granhòta quand om es estada cabassòla tant de temps! Ieu que podiái pas alenar fora l'aiga, me sovendrai totjorn de l'estrementida qu'agèri quand aquel drollàs me trapèt, ieu que sabiái pas alenar fòra l'aiga, ne sortiguèri tota sola, un jorn, sens saber perqué; me conflèri d'aire tres o quatre còps e après aquò i sosquèri pas mai: alenavi sens brica forçar.

D'en primièr, ausavi pas anar trop luènh e m'estremavi mai que mai dins las erbassas o dins las fangas d'alentorn. Un jorn, volguèri véser se podiái encara nadar: chac! cabussèri dins l'aiga; coma de per abans, nadavi!

En mai d'aquò, ara, me rebalavi sul ventre, coma una sèrp, quand ne virava. E tanben sautavi, sautavi, sauta que sautaràs: un brave còp de rens, mas patas longarudas s'estiravan e zo! m'anavi passejar dins l'aire! E la serpatassa què me cochava ne badava d'estonament!

Un autre jorn, de dròlles decidiguèron de me corsar, mina de res, los esperavi; e quand cresián de me juntar, aviái fach un saut d'una cana. Mai de dètz còps, sens brica mentir, ensagèron de me trapar: coneissi pas res de pus maladrech que los òmes!

Ventre aganit.

Dòna Natura m'aviái graclosada d'una lenga vescosa. Cada còp que vesíái una mosca a posita, o un babau, o un parpalhol...flòc! envescada, la mosca! envescat, lo babau! envescat, lo parpalhòl! E me congostavi de los engolar còp sec, los uèlhs cutats de contentament...

Tot còp, me pagavi una limauca, una escarena, un lombric... E mai de cabassòlas engolèri! que ne soi tota vergonhosa: fa mal far quand òm es adelits; e aquèl jorn, èri mai qu'adelida: èri aganida...

Arribava que de guèines se mangèssen de granhòtas: òc-ben, ieu o vegèri mai d'un còp. Mas èra mai que mai de las loiras, o de las sèrps, o dels ratasses, o del peissum gròs...que iè caliá mesfisar. Eles tanben èran aganits coma quand engolèri, ieu, de cabassòlas: ventre aganit agacha pas res!

Mas los òmes? Èra passat lo dich que los òmes tanben se manjavan de granhòtas; es pas per aganiment pr'aquò que se manjan de granhòtas, eles, que totes los omes que vegèri èran ventregròsses e qu'avián un brave barbot! È ben, me creiretz o me creiretz pas, òc-ben, se manjan de granhòtas, los òmes, ieu o vos pòdi assolidar: pas que dins ma parentat, de centenadas de granolhas periguèron dins la gargamèla dels òmes. Coneissi pas cap de granholha pr'aquò qu'aja jamai levat un det contra cap d'òme! Totes los òmes son de defugir Totes!

Granolha de la plena pèl.

Dins l'afar d'un an, de granhòta èri venguda granolha de la plena pèl. Lo primièr ivèrn, lo passèri a dormir, jos una vièlha soca de fau, fòrt luènh de ma paissièira natala.

Me desrevelhèri, un matin de Prima, tota enreddesida, totaéndolentida, tota languinosa...Es alara qu'ausiguèri LO GRAND APÈL... Semblava montar de la tèrra, emplenava; totas las combas, se passejava dins lo vent...

Doçamenton, m'encaminèri, embelinada pel Grand Apèl... Quicòm sautegèt dins las èrbas: una altra granolha! Dins un pas res foguèrem tres, foguèrem tretze, foguèrem trenta, foguèrem cent! Sens o saber ni mai ni mens, anàvem totas, al pus cort, cap al PESQUIÈR GRAND, a través camps, a través tèrmes, a través tot...

Quand copèrem l'estrada granda, las quatre ròdas dels òmes nos ataquèron: ma vesina, la paura, foguèt espetada e regisclet a dos mètres! Autres espets, autres regiscles: mai de vint granolhas, tripas al vent, arpatejavan encara, espotidas, dins las doas rodals...

Mas LO RIBAN se copèt pas, LA LONGA MARCHA s'arrestèt pas, LO GRAND APÈL se calèt pas! Ara, caminàvem dins las èrbas; una serpatassa i nos esperava: agèri lo biáis de sautar; me'n tirèri! De ratasses tanben nos cochavan. Foguèri corsada per un, quatre o cinc còps; tornarmai, ieu me'n tirèri, mas quantas de nosautras i passèron? Fin finala, sentiguèrem que se sarrava lo Pesquièr Grand.

LO PESQUIÈR GRAND.

Ara, LA MUSICA DEL GRAND APÈL m'eissordava, nos eissordava, nos fasiá totas venir baujas. Aquí, aquí, aquí ... davant nosautras, lo Pesquièr Grand!

Es alara que LOS vegèrem: seguts dins l'aiga, nos esperavan...Comprenguèrem alara d'ont veniá la Musica del Grand Apèl: un morre sus l'aiga, una mena de botariga que se conflava de cada part, un brave espet, milanta morres, milanta botarigas confladas, milanta espets, un concèrt d'espets, una simfonia d'espets...

Flòc, flòc, flòc ..sens esperar mai, cabussèrem totas dins lo Pesquièr Grand: èra vengut lo moment de LA GRANDA CAUSIDA! Caduna son masde, nos aparem...

Lo masclà que portavi sus l'esquina m'ensarrava de sos braces, m'ensarrava que jamai, m'ensarrava que me copava lo buf! Per far quicòm me metèri a pòner: una cagada d'uòus redonds plan condicionats dins de gelarèia, totes amb un quicòm de negre al mitan, lo naissilh. E per mesura que los poniái, lo masde los arrosava!

Quantes ne ponguèri? Mila, dos mila, tres mila, benlèu mai...que s'enanavan al fil de l'aiga, dins lor gelarèia. Quand pleguèri de pòner, ne podiái pas pus: èri abenada! Lo mascle, el, me donava d'ample: sortiguèri de l'aiga per m'anar pausar dins las èrbas. Es alara qu'arribèron los òmes!

Los òmes.

Dins las tres cents granolhas, après pòner, se pausavan, coma ieu, fòra pesquièr. Quand los òmes se sarrèron, las pas avisadas, o las mens lassas, tornèron cabussar dins l'aiga. Baste o agèssi fach, nom d'un guèine!

Ieu que m'èri totjorn plan tirada de per totes los malparats de ma traça de vida, allòc de cabussar dins l'aiga, sabi pas encara perquè, sautegèri pus luènh dins las èrbas. E d'autras tanben, tot un fum, que sautejavan deçà delà, pertot...

Los òmes, una pelha dins la man, que lor escapèssem pas, nos amassavan totas apertièira. Me laissèri pas trapar sulcòp, que lor escapavi totjorn quand cresián de m'aver juntada. Mas un grandussa barbut, amb una mena de filat, m'arrestèt còp sec, en plena bondida!

Rebordelèri dins lo filat e me trobèri lèu ensacala amb tres o quatre dotzenas de companhas, dins un enrambolh que se pòt pas dire...

Çò que vegèri pel trellís de la saca me boleguèt un esclat de bava: aquí, a dos o tres passes, d'òmes descueissavan totas las granolhas qu'avián juntadas! E las descueissavan totas vivas! Tot ço qu'era pas cuèissa, o getavan pel sòl ont s'amontetava! E aquel montet que bolegava, que bolegava!

Me descueissèron pas a ieu. Ni mai tanpauc la; autras de dins la saca. Lo grandussa barbut, aprenguèri pus tard qu'era mètge, se prenguèt la saca dins sa quatre ròdas. Un còp renduts sabi pas ont, descarguèron la saca per la vojar dins una mena de sembla-pesquièr sens èrbas, sens sorra, sens peisses, sens moscas, sens res.

Consí viure coma cal sens èrbas, sens sorra, sens peïsses, sens moscas, sens res? D'unas de nosautras sor.iguèron sulcòp d'aquela aiga, mas per s'anar trucar lo nas dins lo cledís qu'enrodava lo semblapesquièr...leu demorèri dins l'aiga, fetgevirada qu'èri d'aver vist LO MASSACRE GRAND...

Los òmes, cada jorn, nos apasturavan: una mangisca sens chuc ni muc que pudissiá a òme. E sabiàm pas encara qué nos esperava; o aver endevinat, tant auriá valgut se laisser morir!

LO MARTIRI.

Los òmes nos embucavan, que refusàvem totas de manjar. Per ieu, aquò durèt un parelh de setmanas. Per d'autres, pas tant: cada jorn, los òmes se prenián una granolha e la martirizavan entrò la mòrt. L'esquartairavan; li espillavan las quatre patas sus un daquòs, que la granolha boleguèsse pas; amb un traucador un ome li fendasclava lo cap; li manlevavan tota la cervèla; tornavan metre dins l'aiga la paura bèstia que nadava, ni per tot, e mai agèsse pas pas la tripalha del cap; la tornavan traire de l'aiga; la tornavan pausar sus la taula; la butavan, que sautèsse; e la paura bèstia sautava; e los òmes se risián... Après aquò, se prenián un aplech per fosigar tornarmai dins lo paure cap fendasclat; e la granolha encara nadava, encara sautava quand la butavan.

Alara, la penjavan pel barbòt, li trempavan una pata de darrièr dins un veirat d'aiga e laissavan tombar qualque acid, glop a glop, dins lo veire, d'aquí que la granolha petnèsse. Petnava, d'en primièr, amb aquela pata que trempava dins l'aiga, puèi amb l'autra pata de darrièr, amb las de davant; e los òmes se risián...

Li pausavan sus l'esquina un papieiron trempat dins una potinga e la granolha, d'una petnada, lo se deviá traire de sus l'esquina; e los òmes se risián...

Li còpavan quicòm dins la camba: la granolha sautava pas pus, nadava pas pus, èra mòrta. Se'n prenián una altra; li plantavan quicòm dins lo canalòt del rastèl de l'esquina, fosigavan, fosigavan...ensajavan de la far nadar, de la butar per la far sautar: nadava pas, sautava pas, èra mòrta...

Los òmes inventavan cada jorn quicòm de novèl. Lo jorn que me trapèron a ieu, d'un còp de rens lor limpèri de per las mans e m'anèri trescondre de l'autra part del semblapesquièr, jus una granda fuèlha de planta d'aiga qu'avián dcscrabada del Pesquièr Grand. Se trapèron una altra granolha e vegèri plan alara a quina mena de malparat veniái d'escapar: la clavelèron sus l'esquina; li curèron un uèlh; çaganhegèron per ne traire lo viston; l'estudièron; lo tornèron pausar sus la taula... Ara, dubrissián lo cais de la paura bèstia.. Per lo mantèner que badèsse, li espintèron quicòm dedins. Puèi, amb una autre daquòs, li curèron lo cais d'ennaut per melhor estudiar las dents... Li engulhèron quicòm mai dins la tripa del còl per véser qué te sabi ieu...

E lo martiri contunhava: la dubriguèron del pus fons del ventre fins al còl; li estirèron la pèl de cada part e passèron tot apertièira: li manlevavan quicòm aici, quicòm mai alà; tocavan, copavan; tornavan tocar, tornavan copar... La granolha ne moriguèt.

Aquel jorn, après véser aquel masèl, decidiguèri de m'enfugir. Per còp d'astre, oblidèron de tornar clavelar lo trelhís que nos embarrava: sortiguèri de ma prison, sautegèri cap a la pòrta, m'esperforçèri per un trauc de rat... èri defòra! Doas o tres autres granolhas m'avián seguit: AVIÀM ESCAPAT A LA MAN DEL OMES!

LA GÀBIA DE L'ESQUIRÒL

La gàbia.

Ieu, soi pas qu'una gàbia. Pas una gàbia d'aucelon. Una gàbia d'esquiròl. Me cromptèron per aquò, los Fontanilhas: per engabiar un esquiròl que se volián aprivadar. Mas un esquiròl s'aprivada pas! Vòli dire un brave esquiròl, un esquiròl nascut dins la sèlva, un esquiròl normal e tot, qué. Mas ensajatz, vosautres, de far comprene aquò als òmes! Veiretz!

Los Fontanilhas.

D'en primièr, los Fontanilhas èran tres: lo paire, la maire e lo racanèl. Aquel Fontanilhon, ne parlarai pas, que se moriguèt abans ora, lo paure. Parlarai pas que dels parents.

Lo paire èra totjorn estat un pauc fantasios: quicòm que trucava dins sa cervèla, probable; pas pas aissable qu'una peta de cabra, e mai amistós quand ne virava; mas un bocin trucionala ni per tot.

Sa femna lo revertava. Consí aqueles dos s'èran tan plan apariats, ne sabi pas res, mas se semblavan coma dos esclòps: ela, badava son òme; e son òme la badava a ela.

E totes dos plan valents, amb aquò. El, se cromptèt una rèssa e se metèt a ressar, rèssa que ressaràs: e mai lo dimenge, ressavà! qu'aviá una brava tombada e que li portavan de rols de pertot. Davant son ostal, las pòstes plan renguetadas suls cabilhons, semblavan de bastiments. Sens parlar dels esparrasses, plan renguetats atanben; ni mai dels dos montets d'escodens, amontetats a la medamne, eles, de cada band de l'ostal. La femna fasiá lo dedins

recurava, lavava, fretava cirava, fasiá lusir, tornava recurar, tornava lavar, tornava fretar, tornava cirar...

E s'acontentava pas de far lo dedins per eles: s'enanava a la jornada. E mai que totes los vesins la presavan fòrça: aviàtz pas besonh de la comandar, que quand aviá acabat un trabalh, n'entamenava un autre sulcòp; Una formiga!, que disián totes.

Ieu, la gàbia de l'esquiròl, aprenguèri tot aquò per recopaments, còp o autre, quand los vesins venián per far litra, al pè de la rèssa, manièra de parlar e de far davalar la posca de rèssa que posquejava de pertot.

Tintainas.

Parlarai pas tanpauc de totes las lunadas del Fontanilha. Abans de far lo servici, aquò lo trapèt coma un còp de fusil, partiguèt per Roma pas que per de dire de far lo Vesuvi. Pendent lo servici, se paguèt una fugida de quinze jorns: lo portèron desertor e mai lo clauguèron. Abans de se maridar, entamenèt la canhòta de sos parents per s'anar passejar tot sol, mai d'una mesada, al pus fons d'Andalòsia, amb de caracos qu'amistancèt sabi pas consí. Un autre còp, s'enanèt per far la tralla sabi pas ont...

Tot aquò, ieu, la gàbia de l'esquiròl, o aprenguèri tanben pels vesins, quand picanhejavan lo Fontanilha en fasent pinton. E ara que lo vesiái far, cada jorn, ensajavi de devinar quina seriá sa lunada d'après. E mai i capitèri un parellhat de còps.

Un matin que se rasava, per exemple, lo vegèri que se passava los dets sus la pòta de dessus que veniá de rascar:

— Veiràs que se deixarà butar la mostacha! me pensèri. Tres meses après, portava un parell de mostachas coma lo Vercingetorix que vegèri un còp sul libre d'Istòria del Fontanilhon; sièis meses après, decidiguèt de portar la barba: sa primièira barba semblava lo diable, de tan pelut, de tan borrut, de tan felut qu'èra. La segonda barba, aprenguèt a la se talhar: la se talhèt a la Napoleon III; après aquò, revertèt un temps Enric lo Quatren; puèi, la se laissèt butar a la Tolstòï... Totes aqueles noms, los vegèri

tanben suls images del libre d'Istòria del Fontanilha. Puèi, puèi...ne finiriái pas de parlar de totes sas barbas! Vos vòli poslèu contar lo còp de l'esquiròl roget.

L'esquiròl roget.

Lo Fontanilha, quand èra mainatge, aimava que jamai se passejar tot sol dins lo bòsc de son paire. A quatre ans, i faguèt sa primièira fugida: s'escapèt de l'ostal per s'anar trescondre al pas espès del boscàs. Sos parents lo cerquèron dos jorns de contunh. Lo jorn tresen, lo can-lop dels gendarmas finiguèt que lo dessobtet al pè d'un garric: lo dròlle i velhava un esquiròl roget. Sos parents lo corrocèron. El, bramèt que voliá l'esquiròl, que voliá l'esquiròl e que voliá l'esquiròl! Lo calguèt tornar prene a plec de braç!

Consí s'èra apasturat, aqueles dos jorns, los parents o se demandèron, mas coneguèron pas brica que foguesse mai o mens aganit. E jamai levèt pas lenga sus aquò...

Faguèt una altra fugida l'annada d'après; tornarmai per velhar l'esquiròl roget...Quand anèt a l'escòla, manquèt mai d'un còp; totjorn per anar véser d'esquiròls...Tot aquò, ieu, la gàbia, o ausiguèri contar per la mameta Fontanilha abans que s'enanèsse fumar la Claus de las Cutas.

Los esquiròls.

Fasiá mai de dos ans que fasiái partida de la familha, ara. Mas aviái pas encara d'esquiròl. Un jorn, lo Fontanilha diguèt a sa femna:

— Victorina, cresi qu'aqueste còp n'aurem un, d'esquiròl: ai devistat un nis a la cima del fau del sòl; o digas pas a degan, que quitarián pas de fintar lo nis e que l'esquiròla mudariá sos esquirolos.

— Jès, paure Joaquim, que siás mainatge! Jutja-te s'un esquiròl s'aprivada! Se laissará perir d'aganiment e de languina!

— Vai-te'n vai! Tot s'aprivada sus tèrra.

— É ben, acontenta-te! Qué vòls que te diga, ieu? De tot biais, aquò fa dos ans qu'aquela gàbia fa pas res al denaut... Quora lo menaràs a l'ostal?

— I a pas fuòc! Fan pas que nàisser: son totes nuds; dubrisson pas encara los uèlhs.

— E quora dubrisson los uèlhs?

— Al cap de cinc o sièis jorns.

— E quora meton la borra?

— Quicòm coma tres setmanas après.

— E...qué vòli dire...ponon, las esquiròlas?

— I pensas pas! Sabes pas qu'an de tetas coma totes los mamifèrs?

— E mai que o te sabi, ieu! Adonc, ratonan, coma de ratas?

— E òc! La maire los noirís pendent un parelh de meses. Après, s'avidan totes sols. Agacharai de ne trapar un abans de los laissat fòranisar, si que non...

— E creses que lo traparàs?

— Perqué pas? Serà pas de mal far: ai estipulat un filat de malhas sarradas; çò pus finaudèl es que cal velhar la maire de contunh quand es lo mòment: los quita pas d'una minuta pendent dos meses! E laissa pas aprochar degun: ni mai lo paire esquiròl pòt pas véser sos dròlles! E se per cas la maire ven a se dobtar de quicom, los muda sulcòp: bada lo cais, se pren un esquiròl entre las dents, sens tròp cachar per lo nafrar pas, e fai que tire per un autre amagatal! L'esquiroton, el, s'arrapa ont pòt, enrotla sa coa a l'entorn del còl de sa maire, e arriba que plante! se laissa mudar.

— Ont as estudiat tot aquò? A l'escòla?

— Figura-te! O vegèri, còp o autre, quand èri mainatge. Per las escòlas ttensenhan pas de causas aital!

— Cresiái que se manjavan de castanhas...o d'aglands...o de fajas...M'afiguravi pas que tetèsson coma de lapinons!

— Son destetats al cap de dos meses. Arriba alara que l'esquiròla aja pas pro de vianda a posita per apasturar sos esquirolons; se'n va quèrre de provesions endacòm mai, dins d'autras retiras ont amontetèt, per sason, aglands, castanhas, fajas, çanèlas, noses, avelanas, o gratacuols...e mai de campairòls, de còps que i a, que los esquiròls setn congostan...Es quand la maire se'n va quèrre tot aquò que cal trapar los esquirolons. Arriba sovent qu'es tròp tard? que quand ttausisson que t'arrapas a l'arbre, deslargan sens cridar para ni gara. Mas s'endeven tanben que ne trapas qualqu'un.

— Se passan pas per malha! Aquò deu èsser coma de mirgas o de ratasses: se devon estirar coma lo chewing gum que se chucan los dròlles, non?

— Te'n fagas pas! Doblarai lo filat, se o cal.

Òc-òc-ben! aquí çò qu'ausiguèri, ieu, la gàbia de l'Esquiròl. Dos meses après, un matin de mai, un esquiròl rossèl-rojós del ventre blanc e de la coa longa, se trobèt claus dins mas cledissas, a far vai-e-vèni coma un falord...

Cauma de la fam.

Lo martiri qu'endurèt aquela paura bèstia se poiriá pas dire! Es mai que vergonhable de véser qualqu'un que patís aital sens poder far res per el. Ieu, la Gàbia, n'èri tota fetgevirada! D'en primièr, manjava pas brica. Son polit pel rojós venguèt malautís; lo paure bogre se desborrava... Passava las oras a tornejat per ensajar de traucar endacòm; o alara, s'amagava darrièr la lausa, que degun lo vegèsse pas. La primièira nuèch, cutèt pas l'uèlh de tota la nuèch. L'ausiguèri que beviá ça que la, un parelhat de còps. E ne foguèri tota contenta!

— Aquela puta d'esquiròl se deixarà crebar! disiá l'òme.

— Deslarga-la, la paura bèstia, que me bolèga lo crèbacòr!

— Espèra-te! Benlèu que manjarà, quand aurà un sadol de chorrar; s'es estat mai vist.

La ròda.

E mai finiguèt que mangèt, mas a l'amagat. Ieu la Gàbia, ne plorèri, lo primièr còp que l'ausiguèri, una nuèch, que cruissinejava quicòm. A partir d'alara, se metèt a rosegat, rosèga que rosegat, mas totjorn de nuèch. Lo jorn, quitava pas de tornejat e de se venir trucar pels cledisses...

De còps que i a, l'òme quitava son trabalh per lo venir véser; lo paure esquiròl s'arrucava alara darrièr la lausa d'aquí que l'òme foguèsse partit; puèi ensajava de tornar traucar; e se calcinava de contunh...

L'òme agèt una idèa. Estipulèt una mena de gròs estervelh: una ròda traversada d'esparrons qu'estaquèt als cledisses, d'un band a l'autre. Faguèt un arrapador que donava sus la roda e s'estremèt darrièr una cortina per véser qué se passariá...

D'en primièr, se passèt pas res, que l'esquiròl tremolava de paur tant que sentissiá l'òme apr'aquí. E mai quand l'òme s'enanèt, despeitat, l'esquiròl demorèt encara un brave moment arrucat abans de tornar far sas passejadas...

Se mesfisèt un brieu d'aquel novèl aplech que pudissiá a òme, mas un jorn, sens o far exprès, s'engulhèt dins l'arrapalhon e montèt a la ròda. Pausèt las patas de davant sus un esparron que li escapèt; s'arrapèt al segond que li escapèt atanben; s'arrapèt al tresen... Ara, la ròda virava e l'esquiròl quitava pas d'ensajar de montar, coma se pedalava de las patas de davant. Mas d'ont mai pedalava e d'ont mai la ròda virava. Ieu, la Gàbia, cugèri ne venir caluga...

Esquiròla.

Sus la fin de la Prima, l'esquiròl tornèt metre l'uèlh viu; sa rauba passida venguèt faubeta tornarmai; lo punt d'interrogacion de sa coeta venguèt pus espés; de tufas de pels longaruts li butèron sus las avelhas...Un jorn d'estiu se metèt a bastir.

Quand l'òme se mainèt que bastissia, li portèt de buscalhas. L'esquiròl se faguèt un nis tot redond, a cima de gàbia, tot a l'entorn de dos barrons que se crosavan, mas lo nis tocava pas enloc mos cledisses, que lo prisonièr se mesfisava totjorn de l'òme.

Aqueste volguèt agachar s'èra un esquiròl o una esquiròla. Passèt la man pel portanèl e trapèt l'esquiròl. Se faguèt mordir al det coïn fins a l'òs: butèt un sisclal que tot lo vilatge ausiguèt...

Venguèron véser qué se passava. S'espètèron totes de rire quand compreguèron lo perqué de la mordida. L'òme clavava las dents de tant que lo det li lançava...

Quinze jorns pus tard, la femna diguèt a l'òme:

— Ton esquiròl es una esquiròla: veja-la que se desborra lo ventre, coma una lapina. Aviás pas besonh de te far mordir...

— Baste qu'agèssem un mascle per la far garnir!

Mas, de mascle, n'avián pas cap. Adonc, la paure esquiròla esquirolèt pas. Tornèt a sas passejadas; tornèt pedalar sens fin sus la ròda...

Pedala que pedalaràs!

Arribèt la Davalada...Un jorn, se metèt a servir çò que li portavan per manjar: quand degun l'agachava pas, se preniá una nose entremièg las patas de davant, la metiá dins la gorja, l'amagava dins una maissa que fasiá bòça per costat e l'anava estremar sulcòp darrièr la lausa o dins lo nis. Amontetava, amontetava, amontetava...

Venguèt l'ivèrn; sa coeta venguèt blanca...Après amontetar, tornava pedalar, pedala que pedalaràs, coma s'aviá perdut l'èime. L'òme e la femna se'n risián; mas ieu, la Gàbia, me poguèri pas empachar de soscar que revertavan totes dos aquel paure esquiròl engabiat. L'òme s'espètava tota la setmana per ressar de rols. E mai ressavava tot lo dimenge, que practicava pas gaire, pas que pels entèrraments, e encara pas totjom! La femna tanben, quitava pas de s'espètar, setmanas e dimenges!

E per qual s'espètavan totes dos? Avián perdut lo Fontanilhon, d'una gripassa mal sonhada, quatre o cinc ans abans que me cromptessen a ieu. Ni mai n'agèron pas d'autre. Trabalhavan, trabalhavan, trabalhavan encara que mai, coma de falords! Pedalavan, pedalavan, pedalavan encara que mai, coma l'esquiròl...

E se risián de l'esquiròl que pedalava per pas res!

È ben, soi plan contenta d'èsser pas que gàbia, ieu, qu'amens, aital, revèrti pas los òmes!

LO GUÈINE

Fa pas bon far èsser guèine! Los òmes? me pòdon pas endurar! Las agacas? venon baujas tanlèu que me i veson! Los cans? quitan pas de m'acotir! Totes aqueles me fan la guèrra; totes los autres levat Singlar qu'es lo meu amic, totes los autres son d'enemics!

Quand nasquèri, pr'aquò, cresiái que la vida èra plamenta: quicòm, de contunh, m'alisava lo pel; quicòm, de contunh, me teniá caudet, quicòm, de contunh, m'alachava... Aquelel quicòm, o aprenguèri quand metèri d'èime, aquelel quicòm èra qualqu'un, aquelel qualqu'un èra la mamà, la nòstra mamà.

Disi la nòstra mamà, qu'èrem cinc dins la tuta amb ela. Quand dubriguèrem los uèlhs, nos entrevegèrem e entrevegèrem la mamà: se sonava Mandra; es aquel nom que li donava lo que veniá cada jorn li portar de carn per manjar; la nòstra mamà lo sonava Guèine. Jaupava quand arribava; pas qu'un còp. La mamà jaupava tanben; alara, Guèine pausava la carn sul pas de la tuta e esperava...

La mamà montava quèrre la carn; tornava sulcòp; sul pas de la tuta, Guèine esperava totjorn. Lo perquè de son espèra nosautres ne sabiàm pas res; o podiàm pas endevinar; o compreguèrem fòrça pus tard.

Ara qu'aquò me recòpa, me soveni que se per cas Gucine trespassava solament del morre lo pas de la tuta, la nòstra mamà, jaguda amb nosautres, se quilhava sul pic, se regassava, se reganhava, pel eissagat: Guèine recuolava sulcòp e tornarmai esperava...

Al cap d'un brieu, tornava jaupar, pas qu'un còp, per demandar quicòm, mai que probable; nòstra mamà li respondiá que òc; alara, Guèine, sens menar bruch, s'entornava. Nosautres i'ausiguèrem pas jamai partir ni mai tornar; la mamà, abans que jaupèsse, aviá ja endevinat qu'èra el que tornava. Morrefintonejava ben un bocin, mas èra puslèu per de dire de nos ensenhar a nosautres qu'un guèine, dins lo cadajorn de la vida, fa pas jamai res sens aver, primièr, morrefintonat .

Lo papà.

Quand agèrem una mesada, un matin, la mamà s'estirèt, badalhèt, se tornèt estirar, tornèt badalhar e sortiguèt de la tuta. Nosautres, après balançar, volguèrem sortir tanben. Sul pas, nos plantèrem còp sec: quicòm nos enlusernav a nos far prusir lo viston; parpelejàvem, parpelejàvem, puèi, pel primièr còp, devistèrem Guèine. La mamà li parlava, Guèine li respondiá e s'entrelecavan...

Nosautres sabiàm pas encara qu'èra lo papà... S'avancèt cap a nosautres; recuolèrem totes cinc; nos solfinèt... La mamà, sens se reganhar, agachava... Coneguèrem alara qual èra Guèine: èra lo papà!

Ara, doçamenton, nos lecava. Un de nosautres li mordilhava las aurelhas; un autre, las patas; un autre, lo pel; ieu, m'èri penjat a la cocta; lo cinquen, totjorn adelit, cercava las tetas sens las trobar: moquet, s'enanèt alara sosbatre la nòstra mamà...Guèine s'entornèt. Lo volguèrem seguir, mas la mamà, d'un còp de pata, nos faguèt comprene que non.

Quand Guèine tornèt, nos carrejava un autre guèine; li pendolava al cais e sanguinejava; lo papà lo pausèt; bolegava pas:

Tè, Mandra, diguèt lo papà, as aquí la bèstia; aquò fa mai de tres setmanas que la cochavi; esperavi l'ocasion...M'a plan mordit, aquela carronha!

Sens levar lenga, la mamà, d'un còp de cais, dubriguèt lo ventre del guèine: quicòm de mòl e que fumava ne sortiguèt; la mamà, semblava qu'aquel quicòm li faguèsse pèdre tota retenguda: s'empafava, s'empafava, s'empafava...

Ara, tot lo ventre del guèine badava; lo papà s'empafava tanben...Quand foguèron sadols totes dos, la mamà nos balhèt a cadun un bacin de guèine: quicòm de rojós e de caud. O mofinàvem, o mofinàvem... mas ausàvem pas encara tastar, que nos semblava que manjar de guèine... La mamà s'inquietèt:

— Es pas gucine, nos diguèt: es de lèbre!

L'escòla.

Aquel jorn, après machugar de lèbre d'aquí que l'agèssem acabada, tornèrem totes dins la tuta per dormir. Tot lo jorn, dormiguèrem! E quitàvem pas de somiar: somiàvem pas de la lèbre; somiàvem del papà. Quant de temps dormiguèrem? Un brave brieu! Quand agèrem pro dormit, quand agèrem pro somiat, nos desrevelhèrem. Coma cada còp, totes cinc, cerquèrem las tetas de la mamà. Mas ont èra passada la mamà? O compreguèrem un bocin pus tard quand, de sul pas, se metèt a sonar Guèine. Guèine jaupilhèt per li far responsa; montèrem totes al pas: aquí, davant nosautres, una altra bèstia...

Pas una lèbre; ni mai un guèine: una mena de monstre sens pel; pas que doas patas; tres detasses longaruts davant; un det crocut e cortin darrìer; un morre sens dents e que fasiá paur; una mena de rèssa roja sul cap; e coma de fuèlhas secas que rosselejavan per tot lo còrs de la bèstia...

— Una galina de la Bòria de Rèine! diguèt la mamà.

— E los cans? demandèt lo papà.

— Los cans m'an pas vista: soi demorada contra lo vent .

Nos regalèrem plan nosautres cinc, que lo papà e la mamà nos abandonèron la bèstia. Una carn mens gostosa que non pas la carn de lèbre, plan pus tendra ça que la...

Quand o agèrem tot desfatat, demorèt pas res d'aquela galina, part aquelas fuèlhas secas qu'èran pas bonas per manjar e que lo vent escampilhava pertot.

A partir d'ara, nos diguèt lo papà, vos ensenharai a caçar: vos cal aprene a caminar contra lo vent; vos cal aprene a vos mudar sens menar bruch; vos cal aprene a esperar; vos cal aprene a sautar, ni tròp lèu ni tròp tard; vos cal aprene a crenyar los cans; vos cal aprene a defugir l'òme!

Lo can

Los cans, ne teniàm vistes pro sovent. De luènh, semblavan de guèines; o puslèu cresiám, nosautres, que semblavan de guèines. Un jorn, lo papà nos sonèt totes cinc:

Venètz, que vos vòli far véser de prèp consí lo can revèrta lo guèine!

Jaupilhèrem de contentament. Ja, lo papà filava davant; copèrem per la castanhal, arrapèrem sus la truca, lo papà nos faguèt signe que nos arruquèssem...

El, s'aplatussèt a cima de truca, aplatussèt las aurelhas, sentinegèt per s'assolidar que res veniá pas e capegèt que montèssem amb el...Sentiguèrem lo can abans de lo véser: pas una sentor de guèine, pas una sentor de lèbre, pas una sentor de galina... quicòm de pas franc! Es alara que lo vegèrem...

Se trobava al pè de la truca, davant nosautres.... Mofinejava pel sòl sens levar los uèlhs; se metèt a curar coma o fasèm nosautres, amb las doas patas de davant, o alara d'un còp de morre, coma nosautres, per dessobtar qualque talpa o quicòm mai.

La sentor nos enfalenava, mas el nos podiá pas sentir a nosautres, que lo vent èra pas per el. Nos vesí pas, mas lo vesíam plan: pus naut combat que non pas un guèine; pas tant destricat; pus grossàs; d'aurelhas mòlas; una coeta rasa que vos fasiá paur; un morre lord e negrós, pas plan definit. Vegèrem plan que revertava pas un guèine!

Lo papà capegèt que nos entornàvem... Aquel ser, dins la tuta, se parlava pas que del can; nos truffàvem d'el totes cinc:

— S'es pas solament trachat que lo fintàvem! disiá un.

— Pudís qu'encòrna! fasiá un autre.

— Es quicòm de lord que jamai! ajustava un tresen.

Aviàm totes quicòm a dire. Lo papà que soscava, clavèt aital:

Mesfisatz-vos! Los cans son de crenyar quand lo vent es per eles! Mesfisatz-vos totjorn dels cans e dels òmes!

L'òme.

D'òme, n'aviàm pas encara vist cap!

— Son encara mai de crenyar que non pas los cans! nos disiá lo papà, que son encara pus falsés! An d'apleches que pausan pel sòl, plan estacats, plan amagats, aquí ont nosautres passam, e que vos podon flambar la coeta sens que faga plec; o vos bresar l'esquina de la camba; o vos espotir los artelhs; o vos escanar...e que, de tot biais, vos tenon plantats aquí, prisonièrs, d'aquí que l'òme torne per vos assucar d'un còp de pal; o per vos abandonar a sos cans!

E an una mena de baston que peta de fuòc e de fèrres e que vos pòt afrabar de plan luènh! An la falsièira dins l'ase! Una falsièira que se pòt pas dire!

L'endeman, lo papà, tornarmai, nos faguèt signe que venguèssem:

Vos vòli far véser l'òme! Se tot s'endeven coma cal, vos apasturaretz los uèlhs tant que voldretz, que l'òme i vèi pas gaire, ausís pas gaire, corrís pas gaire; òm se pòt sarrar d el sens que se dopte jamai de res. A la condicion exprèssa qu'aja pas son baston que peta de fuòc e sos cans!

Sens un can, un òme es pas res! Sens un baston que peta de fuòc, es un mens que res! Venètz!

Lo papà nos faguèt véser, de luènh, la tuta de l'òme Pas una tuta cavada jos tèrra e plan estremada coma la nòstra, non pas! Una tuta quilhada a la vista de totes! E a totes los vents:

— Tè, nos pensèrem nosautres, los òmes fan lor tuta per tèrra coma de formigas! Ni mai la fan pas dins los arbres coma las agaças!

— Venètz, nos diguèt lo papà, que trobarem l'òme pels camps!

Curèrem la comba, montèrem pel puèg e vegèrem l'òme: una mena de monstre quilhat sus doss cambas negrosas, èra plan la primièira bèstia que vesiam aital .

Aquelas cambas èran pas plenas, que tremolavan dins lo vent. Los pès, los vegèrem pas, que s'estremavan dins un daquòs longarut del morre redond. Lo còrs, lo vegèrem pas tanpauc, qu'èra estropat dins de pelhas coma la paur que vesiam cada còp que passàvem pel milh. Las cambas de davant èran tanben dins quicòm de redond e de blanc e que tremolava tanben dins lo vent; doas patassas ne sortissián, sens cap de pel, sens,arpas

E la bèstia pudissiá plan mai que non pas un can, plan

mai que non pas un tais, plan mai que galina. Son monstre escupissiá de fum, a bèlas pausas: n'èrem totes estabosits!

L'agachèrem un brave brieu, mas la pudesina èra tan

fòrta que lo papà nos faguèt signe que nos entornàvem Aquela nuèch, somièrem del monstre

La caça.

— A partir d'ara, nos diguèt un jorn lo papà, anaretz a la caça sens ieu, cadun vostre airal. E mesfisatz-vos: tanlèu que sentiretz un can o un òme, e del pus luènh que los devistaretz, de fum! Si que non... Avètz plan comprés?

Jaupèrem que òc. Cadun nòstre airal, nos encaminèrem: nòstra primièira caça sens lo papà! Quand foguèri tot sol, ieu, agachèri plan ont pausavi los pès, per los metr'e pas dins d'apleches d'òme...E teniái sentinat dins lo vent, que me venguessen pas susprene d'un còp de baston que peta de fuòc! E quand foguèri plan solid que i aviá pas en vista ni òmes ni cans, en caça!

Aquel matin, trapèri pas grand causa, patin-patan-pas-res, per pas brica mentir, trapèri pas res. E per'aquò, ensajavi de far coma lo papà; mas sautavi totjorn tròp lèu o tròp tard! Me calguèt contentar de maniar quatre o cinc rossilhs de per las falguièiras...

Quand tornèri a la tuta, aganit e coabaissat, totes los autres èran aquí. Comprenguèri que, eles tanpauc, avián pas facha caça. Lo papà e la mamà s'èran pas encara sarrats...

La mamà arribèt primièira. Nos abandonèt una galina tota cauda: la desfetèrem! Lo papà arribava pas; nos endormiguèrem...Quand arribèt, portava un lebraud que coïnava tot çò que sabiá; d'un còp de cais, totes cinc, lo sagnèrem; ne tastèrem pas, que lo papà e la mamà lo se desapartiguèron per eles.

Las agaças.

Ara, viviàm pas que per la caça. Cada jorn que passava, metiàm mai d'èime, nos fasiàm pus adreches: aviàm après a nos calar, a nos escondre darrièr un tèrme, a nos acoonar dins un romegàs, a esperar las

oras entièiras sens bolegar solament un pel de mostacha, a calcular quara caliá sautar, a nos estremar de las agaças raportairas e cassandrejairas...

Ma primièira presa foguèt un rat d'aiga. Quand se metèt a coïnar, ne venguèri baug: cresi plan que lo desfatèri tot viu! Ara, trapavi totjorn quicòm: un lapinon, un esquirdòl, una polida...Un jorn que vegèri pas res, ensagèri lo còp que nos aviá ensenhat lo papà: sens que me vegèssen, anèri a l'arbre de las agaças, m'estirèri sul pelenc e faguèri lo mort; lo vent me rafava lo pel...

Quand las agaças me vegèron:

— Jacajacajàc, jacajacajàc, jacajacajàc, jacajacajàc! ...

Boleguèri pas. De branca en branca jacassejavan e davalavan. Se pausèron pel sol, a dos o tres passes; e totjorn:

— Jacajacajàc, jacajacajàc, jacajacajàc!

Boleguèri pas...

Me venguèron picassejar:boleguèri pas...

— Jacajacajàc, jacajacajàc: me tornèri quilhar tot d'una, d'un còp de rens; n'afrabèri tres, una que desquilhèri d'un còp de cais e doas autras que desalèri d'un còp de pata. Las acaissegèri pel cap totes tres. Las me carregèri a la tuta... Tres d'un còp! I tornèri pas jamai capitar...

LO MALASTRE.

Ara que nos maternava pas pus, la mamà caçava tant o mai coma nosautres. S'èra especializada dins las galinas: ne portava un pauc cada jorn. Aquò durèt pas! Un matin que trepàvem defòra per la rosal, ausiguèrem una galaupada: la mamà nos arribèt tota sang... garrelejava... Nos engulhèrem dins la tuta; ela, i s'engulhèt pas: lo baston que peta de fuòc la bandèt abans que dintrèsse!

Lo papà sortiguèt per se plantar davant lo trauc de la tuta; l'ausiguèrem que se batia per nos aparar dels canhasas . Kai, kai, kai, kai, un can sinholava... Nosautres cinc, sens esperar mai, traversèrem tota la tuta per anar sortir pel trauc de socors; èra mai que ora: quatre o cinc òmes se sarravan...Abans que nos enrodèssen nos fugiguèrem totes dins la sèlva...

L'endeman, quand tornèrem, la tuta èra plena de tubas, una mena de tuba seca e que pudissiá qu'encornava! Lo papà, lo vegèrem pas; ni mai la mamà; mas tot èra sang! Abandonèrem la tuta per i tornar pas. Es aquel jorn que decidiguèrem de demorar pas totes ensemble: cadun per se e Natura per totes! Qual sap se no'n tirariàm?

Guèine lo Segond.

Quand foguèri tot sol, lo refasti de la vida me tombèt dessus: èri languinós, dormissiái las oras entièiras; caçavi pas mai per caçar; pas que quand èri trop aganit!

Un jorn, me n'arribèt una qu'anava comptar dins ma vida: dins un contorn, vegèri lo papà! Los uèlhs me fasián quatre, o qué? Lo papà venguèt cap a ieu, me solfinèt, lo solfinèri e vegèri plan alara qu'èra pas el...Nos amistancèrem...Comprenguèri lèu qu'èri mandra, coma la paura mamà...Nos aparièrem. Lo sonèri Guèine lo Segond. E tornèri prene gòst a la vida: èri embelinada, ni mai ni mens!

DELFINA

Amistosa pels òmes.

Soi una delfina de Mar Mediterranèa. Pas una delfina capgross. pas una òrca sanguinariá, pas una delfina bufaira, pas una delfina marsoína. non: mas una delfina comuna, d'aquela mena qu'aima los òmes.

Nosautres delfins. sèm coma vosautres: de mamifèrs. E es pas jamai passat lo dich que cap de delfin, foguèsse per s'aparar, aja jamai atacat un òme. La nòstra lei o nos comanda: nos cal totjorn sostar los òmes.

Los òmes.

Son ben quicòm, los òmes: pòdon pas davalar dins la mar sens apleches, se pòdon pas passejar sus la mar sens naviris e, ni per tot, encontram d'òmes cada jorn per las nòstras aigas! Ieu tròbi aquò puslèu amistós, aquela passion dels òmes per la mar: coma se n'avián la languina.

E coma nosautres, se manjan de peïs. E son tant o mai intelligents coma nosautres: benlèu que sèm dins la parentat? Disi pas que cap d'òme aja pas jamai estat lord per cap de delfin, mas un dins l'autre nos endevenèm.

Quand nasquèri.

Demorèri onze meses dins do ventre de ma maire. La mairina que m'ajudèt a sortir, tanlèu qu'agèri passat lo pas, me prenguèt cap ennaut, que respirèssi, si que non seriái tombada al pus fons del trauc, que nosautres delfins podèm pas demorar mai de tres minutas jos l'aiga.

Pesavi pas un fòrca quand nasquèri: pas que dos quilòs. Ara qu'ai un an, ne pesi trenta. E quand aurai un mètre quatre vints coma vosautres, ne pesarai tanben quatre vints.

Encara teti, pel mòment, que quitarn pas de tetar pendent setze meses. E quand disi teti ' m'engani, que deuriái pas dire tetar: es la mamà que m'embuca son lach jos pression... e que lo me còpa quand n'ai pro.

A propaus, o sabètz que naissèm la coeta primièira? E que la mamà, quand m'esperava a ieu, fasiá cada jorn sa gimnastica prenatala? Es pas una messorga: vesi ben consí fan totas las autras quand espèran.

Lo filat.

Quand agèri dos meses, faguèri trapada dins un filat amb una cordilhada de tons. Lo pescaire, tanlèu me véser, me venguèt alisar: me parlava doç, qu'agèssi pas paur. Mas a ieu aquò me fasiá subte d'èsser prisonièira e quitavi pas de tremolar. Ni mai ensajavi pas de fugir, de tant enrambolhada qu'èri.

O compreniá, l'òme, qu'aviái paur, que quitava pas de m'alisar e de me parlar doç. Es alara qu'ausiguèrem la mamà: cridava, plorava, pregava l'òme que me deslarguèsse; e se sarrava de la barca, e la tornejava, e tornava plorar c tomava pregar..

- O sabi, vai, que siás bona maire! li faguèt l'òme: te plores pas mai, que la te vau tornar ta filha, tè.

L'òme m'abracèt, m'alisèt de sa barba, me faguèt un poton sul nas e m'encorèt a sautar dins l'aiga. Quand la mamà m'agèt recobrada e que tremolèri pas de tot tant, abans de me tornar prene, s'enanèt far doas o tres quilhas davant la barca per dire mercé al pescaire. El, per far quicòm, mandèt un peïs a la marnà que lo trapèt a la volada e que l'engolèt pas que per de dire de far plaser al que lo mandava. Puèi, partiguèrem sulcòp, que los autres delfins esperavan.

Amusa-te que t'amusaràs!

A nosautres delfins, nos agrada fòrça de nos divertir. Nos laissam carregar per las èrsas de mar; las traversam de part en part a contracorrent; nos encapriciám, las oras entièiras, a nos getar un peis de recaçar sens que jamai tòque pas l'aiga; amb lo nòstre nas, per jòc, butam tot çò que nada; fasèm de sauts de tres mètres d'auçada, de tres mètres de long; jopam a sautadelfin; tornejam dins l'aire a qui mai tornejara; cabussam dins l'aiga a qui pus plond cabussarà; nadam de consèrva, dos par dos, tres per tres, sièis per sièis; o alara, quitam pas de nos corsar a mai de setanta a l'ora...E tanlèu qu'avèm devistat un naviri, l'anam saludar: quora nadam davant el, quora de cada band, quara fasèm la quilha per complaire als òmes que nos agachan e que se'n pòdon pas consolar... Plegariám pas jamai de jogar, se nos escotàvem.

Los cada jorns.

Quand òm s'es pro divertit, l'estomac vos manca: ieu, Delfina, me contenti un pauc del lach de ma maire, qu'es una bona font de lach, la meuna mamà! Mas se vesiàtz los autres delfins, consí s'empafan! Pendent una ora, quitan pas d'engolar de sisas e de sisas de sardas, d'anchòias, de testards e de macarèls.

E quand òm a l'estomac plan cotat, se cal tornar bolegar per digerir. Es per aquò que cada jorn, coma lo solelh, fasèm la passejada. Aquela passejada de cada jorn es pas una competicion: fasèm pas que de vint a l'ora, de trenta, de quaranta, pas mai...si que non seriá pas pus una passejada. Quand nos corsam entre nosautres, o quand corsam un naviri, es plan quicòm mai!

L'Ardada Granda.

Vivèm pas en familha, nosautres delfins, que concissèm pas lo nòstre paire. Vivèm en bandas. Per ieu Delfina, ma banda primièira foguèt pas qu'una banda de tres: la mamà, la mairina e ieu.

Aprenguèri lèu que totas las autras bandas de tres èran tanben del nòstre clan; e qu'èrem una setantena: pas que de femes amb de vacivas e de vacius; de femes que, per vocacion, esperavan de familha, la fasián venir, velhavan sus totes los autres vacius o vacivas, los ensenhavan coma cal d'aquí que foguèsson plan abalits. E nosautres, vacius o vacivas, aviàm per vocacion d'èsser embucats e de venir gròsses.

Aprenguèri qu'aviàm una Mèstra que nos comandava; e de mairinas pas mairinas que non pas las autras e que caliá totjorn escotar!

Aprenguèri pus tard que i aviá tanben de bandas de mascles, de dos o tres cents, benlèu mai, e que se mesclavan tot còp amb nosautras per falordejar, o per s'aparar, o per s'embucar...

Aprenguèri enfin que los mascles avián un Mèstre; que d'unes èran pus mascles que non pas los autres e que comandavan per la pesca o en cas de malparat; e que los caliá torjorn escotar; mas que dependián tanben, coma nosautres totes e totas, del Grand Mèstre d'Ardada que o mestrejava tot. Òc-ben, aprenguèri tot aquò, de pauc a pauc.

Lo Conselh.

Un jorn que fasiái l'insipida pas que per me far remarcar, coma de costuma, e que veniái d'insolentar la maire d'una altra delfina, la meuna mairina me prenguèt a part:

- Quantes de còps te corrocèri amistosament per t'ensenhar que los anciáns son de respectar? Mas d'ont mai soi aimabla, d'ont mai siás aissabla! Ai donc decidit de prene la corcha e de t'escalcir plan clar çò

que t'espèra: se plègas pas lèu de far d'asenadas aital, se quitas pas de far la capuda quand te corroci...
passaràs un jorn al Conselh!

E per te far comprene çò qu'es lo Conselh, deman a ser vendràs agachar consí se debana!

Fòrabandit.

L'endeman, me prenguèt al Conselh: sus un rebanc, aquí, assetadas, tres mairinas del nòstre clan... tres mairinas d'un segond clan... tres mairinas d'un autre clan; e sièis mascles vièlhs, assetats tanben. Davant lo Conselh, quilhat, un mascle jove: l'acusat.

Lo que menava lo Conselh prenguèt la paraula:

— Aquel delfin a laissat perir un autre delfin... La lei de son clan li comandava de lo sostar... Non content de lo sostar pas, l'abandonèt a l'òrca que l'atacava e que l'afrabèt... Qual vòl defendre l'acusat?

Cap de mairina levèt pas lenga... Cap de mascle brandèt pas... Lo que menava lo Conselh diguèt alara:

Que lo felon siá punit! Lo volèm pas pus dins l'Ardada!

Sens esperar mai, lo President levèt la sesilha: femes e mascles, no'n tornèrem, cadun nòstre clan. E amb tota l'Ardada que nos esperava, nos mudèrem pus luènh.

Lo paure delfin demorèt tot sol, condemnat a perir, qu'un delfin vòl pas e pòt pas demorar tot sòl: se lascia totjorn morir de languina. Levat s'es un jove, que se capita qualque còp qu'es aprivatat pels òmes; mas la màger part son per morir, qu'es la nòstra lei.

A partir d'aquel jorn, metèri mai d'èime: decidiguèri de venir amistosa per totes, joves o vièlhs, e de venir tanben pus serviciosa.

Òmes e delfins.

Ma mairina me contèt, i a pas gaire, qu'òmes e delfins aviàm pas jamai quitat de pescar ensemble. E mai deu èsser vertat, que quand los pescaires cèrcan de tons se sarran totjorn de nosautres: las sisas de tons son aquí dejos, que nos seguisson coma d'ombras.

Me contèt tanben, e mai o vegèri, que per la pesca dels testards, òmes e delfins tornarmai, nos endeveniàm: nosautres delfins, butam las sisas de testards cap a la costa; aquí, dos per dos, cadun son filat, los òmes espèran... Quand avèm clausse los testards contra la costa, se deslargan los òmes: lors filats son lèu confles de peis... e nosautres nos assadolam de las rèstas. Quand sèm plan repasimats, saludam los òmes que bracejan cap a nosautres per nos mercejar; e nos disèm: Al còp que ven!

Lo nòstre radar.

Cal que vos confèsse quicòm! Ai una granda passion: escotar la mar... Es pas una lunada passadissa. Es pas una tissa tanpauc. Se podiàtz ausir coma ieu aquela polida musica de mar, totes aquelas ondas que nos arriban del pas fons, totes aquelas vibracions que d'una mar a l'autra se carrejan, totes aquelas simfoniás que dins las aigas se passejan, totes aqueles bruches de mar, los auratges de la mar, lo silenci de la mar!

O sabí que, vosautres, ausissètz pas los ultrasons; ni mai tanpauc los infrasons... A! se vos podiái prestar mon radar!

Lo nòstre parlar.

Consí fau per parlar? Ai pas de còrdas vocalas coma vosautres. Parli autrament. Avèm tot un fum de signes que vesètz pas, tot un fum de sons qu'ausissètz pas. Un jorn, benlèu... Qual sap?

Me sovendrai totjorn d'aquel pescaire barbut que me parlèt e que m'alisèt: de nuèch, ausissi la musica doça de sa votz... sentissi fremesir ma pèl jos la man que m'alisa... Un jorn, benlèu... Qual sap?

© CIEL d'Oc – Mai 2006